ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

ISBN 978-960-06-2230-0

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Δημητρακοπούλου Μαγδαληνή Τζένου Πολύβιος Ανδρούτσος

Μουσική

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Μουσική

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: **Μαρία Δημητρακοπούλου,** *Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*
Μαγδαληνή Τζένου, *Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*
Πολύβιος Ανδρούτσος, *Μουσικοπαιδαγωγός*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ : **Σμαράγδα Χρυσοστόμου,** *Επίκουρη Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών*
Κωνσταντίνος Πατσαντζόπουλος, *Σχολικός Σύμβουλος*
Ιωάννης Κούρτης, *Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: **Μαρία Τζουανάκη**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ: **Αθανάσιος Παπαζαρής**, *Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ: **Μαρία Φραγκούλη,** *Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ: **ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Χαρ. Πολύζος
Πάρεδρος Ε.Θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Δημητρακοπούλου   Μαγδαληνή Τζένου   Πολύβιος Ανδρούτσος

Μουσική

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ένας κόσμος... μετά μουσικής

Μουσικές της γης 5

Σε ρυθμούς... αφρικάνικους

Ο ρόλος της μουσικής στην καθημερινή ζωή της Αφρικής 7
Η δομή της μουσικής 8
Οι τελετουργίες και ο ρόλος της μουσικής 9

Μελωδικοί εξωτικοί αυτοσχεδιασμοί

Ράγκα και τάλα 11
Μπαλινέζικο Γκαμελάν 14
Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας 15
Η χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου 17

Μουσική για... χορό

Η μουσική στη Λατινική Αμερική 20
Στα υψίπεδα των Άνδεων 22
Βραζιλιάνικοι ρυθμοί 24
Αργεντινή και τάνγκο 26

Ευρωπαϊκές προδιαγραφές

Ενωμένη Ευρώπη 29
Το «κλασικό» στον ορίζοντα του «διαχρονικού» 31
Μια Μεσόγειος... μουσική 35
Εδώ είναι Βαλκάνια! 38

Ο γύρος της Ελλάδας

Μουσικοί ρυθμοί στην Ελλάδα 42
Μουσική... πατριδογνωσία 44
Με βιολί σαντουροβιόλι 46
Ζυγιές και Κομπανίες 49

Μουσικές της Γης

1. Θα ακούσετε 5 δείγματα μουσικής από διαφορετικά μέρη του κόσμου.

• Προσπαθήστε να διακρίνετε τις περιοχές προέλευσής τους, ενώνοντας το κάθε παράδειγμα της πρώτης στήλης με την κατάλληλη χώρα.

1.	Βολιβία
2.	Βραζιλία
3.	Κίνα
4.	Μπαλί
5.	Τουρκία

2. Τώρα θα ακούσετε ξανά τα ίδια δείγματα και θα πρέπει να διακρίνετε κάποιες κατηγορίες οργάνων.

• Ενώστε με μια γραμμή το κάθε παράδειγμα με την κατάλληλη ομάδα οργάνων.

1.	Χορδόφωνα, Ιδιόφωνα, Αερόφωνα
2.	Μεμβρανόφωνα, Χορδόφωνα, Ιδιόφωνα
3.	Αερόφωνα, Μεμβρανόφωνα, Χορδόφωνα
4.	Χορδόφωνα
5.	Μεμβρανόφωνα, Ιδιόφωνα

Μουσικές της Γης

3. Αντιστοιχίστε τις λέξεις των δύο στηλών.

Σαντούρι	Ιδιόφωνο
Τουμπελέκι	Χορδόφωνο
Κουδούνια	Αερόφωνο
Γκάιντα	Μεμβρανόφωνο

4. Γράψτε ένα ελληνικό παραδοσιακό τραγούδι για καθένα από τα παρακάτω θέματα.

1. Της θάλασσας	
2. Νανούρισμα	
3. Του γάμου	
4. Κάλαντα	
5. Της ελληνικής επανάστασης	

5. Τραγουδήστε το τραγούδι «*Καληνύφτα*» (Ανθολόγιο σελ. 149) και αναφέρετε σε ποια κατηγορία ανήκει το θέμα του, από ποια περιοχή είναι και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του:

Ο ρόλος της μουσικής στην καθημερινή ζωή της Αφρικής

1. Στείλε το μήνυμά σου με τον αφρικάνικο τρόπο !

Πριν να ανακαλυφθούν τα τηλέφωνα και η ηλεκτρονική αλληλογραφία, η αποστολή μηνυμάτων δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Οι άνθρωποι έλυσαν αυτό το πρόβλημα με διάφορους τρόπους (ειδικούς δρομείς, σήματα φωτιάς, σήματα καπνού κ.ά.).

Οι λαοί που ζούσαν σε διαφορετικές περιοχές της Αφρικής έστελναν μηνύματα χρησιμοποιώντας τα *«τύμπανα με σχισμή» (slit drums).* Κάθε πολιτισμός ανέπτυσσε τη δική του «γλώσσα» για τα μηνύματα. Τα χωριά που χρησιμοποιούσαν τα τύμπανα συμφωνούσαν σε μια μορφή κωδικοποιημένων προτάσεων. Το μήνυμα ακούγονταν σαν πρόταση αλλά χωρίς λέξεις.

• Φτιάξτε το δικό σας κώδικα επικοινωνίας, τον οποίο θα αναγνωρίζει όλη η τάξη.

Ρυθμικό μήνυμα

• Χρησιμοποιήστε κρουστά με δύο διαφορετικούς τόνους και συμφωνήστε σχετικά με τα μηνύματα. Αυτά μπορούν να αποτελούνται από 3 έως 5 προτάσεις. Γράψτε τους ρυθμούς σας στο χώρο που υπάρχει παρακάτω, χρησιμοποιώντας ρυθμική σημειογραφία. Οι προτάσεις που θα χρησιμοποιήσετε μπορούν να είναι για παράδειγμα: «Στείλτε το γιατρό αμέσως», «θα έρθω αύριο για το παζάρι», «έπιασε φωτιά στο δάσος» κ.ά.

• Χωριστείτε σε ομάδες των τριών. Η κάθε ομάδα, θα στέλνει ένα μήνυμα και οι υπόλοιπες θα προσπαθούν να το μεταφράσουν.

Αξιολόγηση άσκησης από το μαθητή	**Βαθμός (1 μέχρι 5)**
Συνεργασία για την εύρεση κωδικών	
Χρήση σημειογραφίας	
Εκτέλεση του μηνύματος της ομάδας μου	
Κατανόηση του μηνύματος άλλων ομάδων	
1- άσχημα, 2- μέτρια, 3- καλά, 4- πολύ καλά, 5- τέλεια	

Η δομή της μουσικής

2. Τραγουδήστε το παρακάτω παιδικό τραγούδι για τη μητέρα, το οποίο προέρχεται από τη Γκάνα.

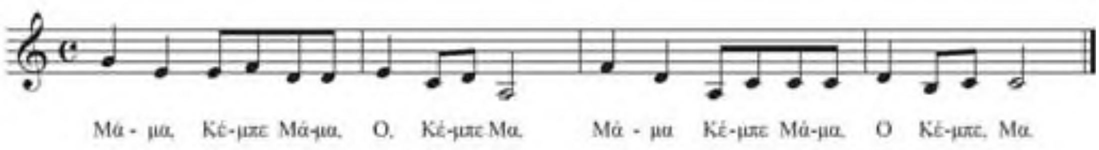

• Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η πρώτη θα τραγουδάει τα δύο πρώτα μέτρα και η δεύτερη τα δύο επόμενα.

• Η κλίμακα του τραγουδιού είναι: Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

Πεντάφθογγη   Εξάφθογγη   Επτάφθογγη

Για να βοηθηθείτε, μετρήστε πόσες νότες αποτελούν τη μελωδία από τη χαμηλότερη προς την ψηλότερη.

• Δοκιμάστε να το συνοδεύσετε με το παρακάτω ρυθμικό σχήμα.

(Πάτσεν= χτυπήματα στους μηρούς, Κλαπ= παλαμάκια, Σναπ= στράκες, δηλ. τρίψιμο του αντίχειρα με το μέσο)

• Δοκιμάστε επίσης, να συνοδεύσετε με κάποιο μελωδικό όργανο το τραγούδι σας, παίζοντας το παρακάτω μελωδικό σχήμα.

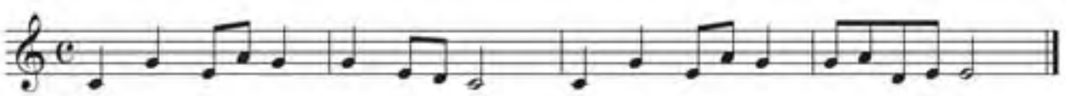

Οι τελετουργίες και ο ρόλος της μουσικής

3. Οι τελετουργίες παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των αφρικάνικων αλλά και άλλων κοινωνιών.

- Τραγουδήστε το παρακάτω τραγούδι συνοδεύοντας με παλαμάκια.
- Ένας μαθητής τραγουδά όλο το τραγούδι μια φορά ως ερώτηση και όλη η τάξη επαναλαμβάνει ως απάντηση. Στη συνέχεια τραγουδιέται ως ερώτηση-απάντηση μεταξύ αγοριών-κοριτσιών.

Ye Ye Baleo

(Τελετουργικό τραγούδι από τη Ν. Αφρική, ύμνος στη θεότητα της γονιμότητας Ondjou)

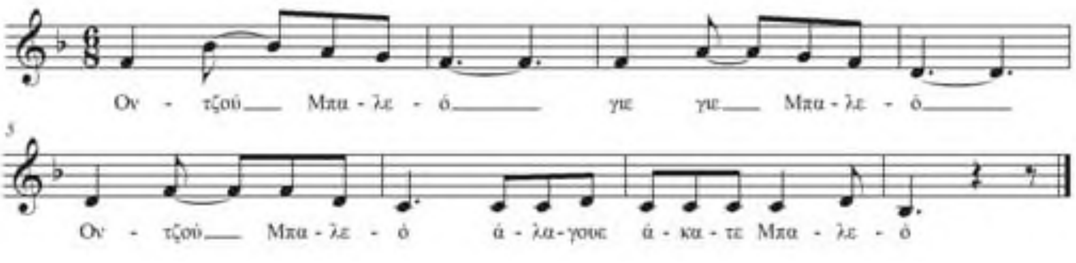

- Στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη τραγουδούν το τραγούδι *Πιρπιρούνα* σε περιόδους παρατεταμένης αναβροχιάς. Ένα κορίτσι ορφανό ντύνεται Πιρπιρούνα και μαζί με άλλα παιδιά γυρίζουν το χωριό και τραγουδούν το τραγούδι, μαζεύοντας τρόφιμα. Στο τέλος φτιάχνουν πίτες και τρώνε όλοι μαζί, και τα υπόλοιπα τρόφιμα τα δίνουν στην Πιρπιρούνα. Τραγουδήστε το τραγούδι, και επισημάνετε τα χαρακτηριστικά της δομής του (μορφή τραγουδιού, δομή μελωδίας, ρυθμός κ.ά.).

4. Ακρόαση.

Ακούστε τον *«Τελετουργικό Χορό της Φωτιάς»* από το έργο *«Μάγος Έρωτας»* του συνθέτη *Μανουέλ ντε Φάλλα (Manuel de Falla)* και το απόσπασμα *«Χοροί της γης»* από την *«Ιεροτελεστία της Άνοιξης»* του συνθέτη *Ιγκόρ Στραβίνσκυ (Igor Stravinsky).*

- Ποια από τα παρακάτω στοιχεία εντοπίζετε στα δύο αποσπάσματα σε σχέση με το αφρικάνικο τελετουργικό τραγούδι «Ye ye Baleo»;

Απαντήστε με ΝΑΙ και ΟΧΙ στο αντίστοιχο τετράγωνο.

	Πολυρρυθμία	Τελετή για τη Φύση
Χορός της Φωτιάς		
Χοροί της Γης		

Τι έμαθα . . .

1. Το παρακάτω τραγούδι είναι από την Αφρική σε μορφή ερώτησης-απάντησης. Κυκλώστε τα μέτρα στα οποία υπάρχει η απάντηση.

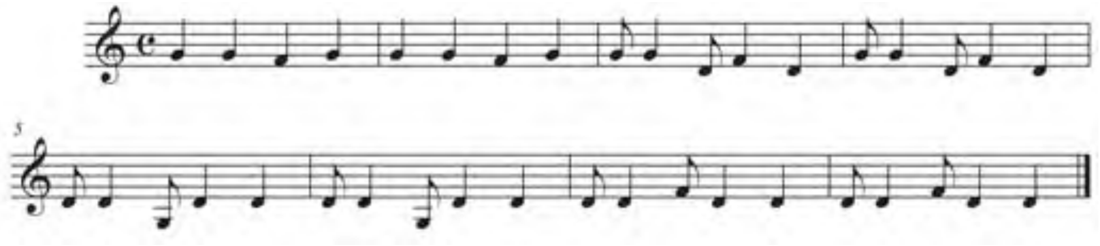

2. Κυκλώστε το Σωστό ή Λάθος.

α. Στην Αφρική δεν υπάρχει πολυφωνία. . . . . Σ Λ
β. Η αφρικάνικη μουσική δεν έχει τετράφθογγες κλίμακες . . . . Σ Λ
γ. Το μουσικό τόξο παίζεται με δοξάρι . . . . Σ Λ
δ. Η μουσική έχει και θεραπευτικό ρόλο . . . . Σ Λ

3. Γράψτε τα λόγια ενός μηνύματος που να ταιριάζει στο ρυθμικό σχήμα Α

Ρυθμικό σχήμα Α

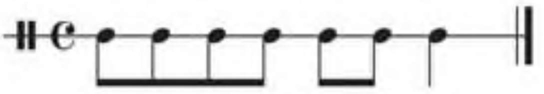

__ __ __ __ __ __ __

4. Συμπληρώστε τα κενά:

α. Στην ερώτηση-απάντηση ο __ __ __ __ __ __ __ __ __ τραγουδά και η χορωδία απαντά.
β. Στη ρυθμική __ __ __ __ οι συλλαβές δε συμπίπτουν με τον παλμό.
γ. Ο χορός της βροχής είναι μια τελετή της __ __ __ __ __
δ. Το __ __ __ __ __ __ __ __ είναι ένα επαναλαμβανόμενο ρυθμικό ή μελωδικό σχήμα.

5. Αντιστοιχίστε τις λέξεις με τις εικόνες.

Ιδιόφωνο Μεμβρανόφωνο Χορδόφωνο Αερόφωνο

Ράγκα και Τάλα

Χαρακτηριστικά	**Ράγκα της μέρας**	**Ράγκα της νύχτας**
Μελωδία		
Ρυθμός		
Διάθεση		

1. Θα ακούσετε δύο ράγκα, μία του πρωινού και μία της νύχτας. Εντοπίστε τα χαρακτηριστικά της μουσικής τής κάθε ράγκα και σημειώστε ποια πιστεύετε ότι είναι της μέρας (π.χ. ζωηρή μελωδία, γρήγορος ρυθμός, ευχάριστη διάθεση κ.ά.) και ποια της νύχτας (π.χ. μονότονη μελωδία, αργός ρυθμός, μελαγχολική διάθεση κ.ά.).

2. Στον παρακάτω πίνακα υπάρχουν δύο ράγκα και τα στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν.

Ράγκα Μπεχάγκ (Behag)
Ώρα της ημέρας: Νύχτα
Διάθεση: Όμορφη και τρυφερή
Νότες: Ντο Μι Φα Σολ Σι Ντο
Ράγκα Μπιλαβάλ (Bilaval)
Ώρα της ημέρας: Απόγευμα
Διάθεση: Ευχάριστη και χαρούμενη
Νότες: Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Ντο

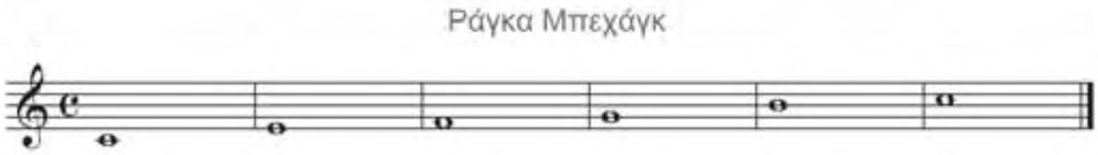

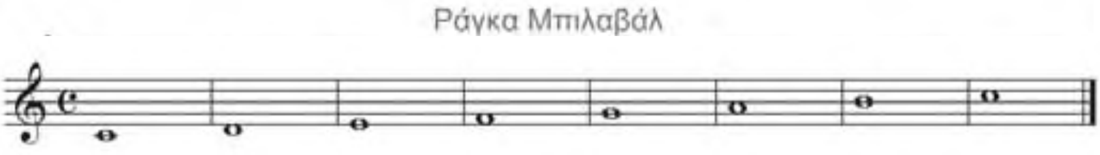

Χωριστείτε σε ομάδες των τριών και προσπαθήστε να παίξετε τις δύο ράγκα, χρησιμοποιώντας ένα μελωδικό όργανο για το σόλο, ένα για το ισοκράτημα και ένα κρουστό για το ρυθμό.
Οι νότες του ισοκρατήματος σε κάθε ράγκα βρίσκονται στον διπλανό πίνακα:
Χρησιμοποιήστε τις νότες του ισοκρατήματος όπως θέλετε, αλλά όχι ταυτόχρονα. Μπορείτε να παίζετε τις νότες αυτές με μεγάλες διάρκειες ή να δημιουργήσετε ένα μοτίβο το οποίο θα επαναλαμβάνετε από την αρχή μέχρι το τέλος της δημιουργίας σας.

Ισοκράτημα	
Μπεχάγκ	Ντο Σολ
Μπιλαβάλ	Ντο Σολ

Ράγκα και Τάλα

Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα χαρακτηριστικά της κάθε ράγκα για να πειραματιστείτε, π.χ. μια ώρα της ημέρας (απόγευμα, νύχτα κ.ά.), μια διάθεση (τρυφερή, χαρούμενη κ.ά.), μια συγκεκριμένη σειρά από νότες, ή ένα ισοκράτημα.

Μην ξεχνάτε να τηρείτε τις προϋποθέσεις για μια *«σωστή ινδική σύνθεση»*, δηλαδή να ξεκινάτε με έναν εισαγωγικό αυτοσχεδιασμό με συνοδεία το ισοκράτημα και στη συνέχεια να εισάγετε το ρυθμό, για να παίρνει μορφή η «δημιουργία» σας.

Καλή επιτυχία!

3. Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις:

- Η __ __ __ __ __ __ __ __ __ μουσική είναι η μουσική της Ν. Ινδίας.
- Μια μελωδία σόλο, το __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ και μια ρυθμική συνοδεία αποτελούν τα συστατικά της ινδικής μουσικής.
- Οι __ __ __ __ __ είναι τα ιερά βιβλία των Ινδουιστών.
- Η __ __ __ __ __ περιλαμβάνει όλα τα μελωδικά στοιχεία μιας σύνθεσης.
- Το __ __ __ __ __ έχει 4 μελωδικές, 3 για ισοκράτημα και 13 συμπαθητικές χορδές.

4. Ακούστε το τραγούδι των Beatles «Love you too» και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιο ινδικό όργανο παίζει την εισαγωγή;

____

- Ποια όργανα παίζουν τη ρυθμική συνοδεία;

____

____

- Υπάρχουν άλλα μουσικά όργανα;

____

Τικτίρι

Ράγκα και Τάλα

- Κρατήστε το παρακάτω ρυθμικό σχήμα συνοδεύοντας το τραγούδι «Love you too»:

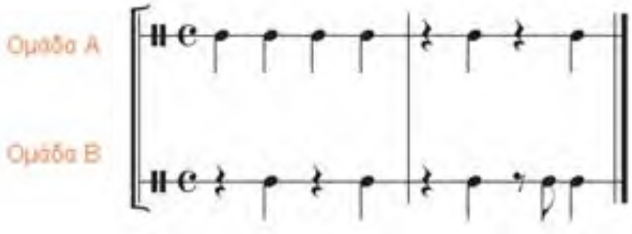

5. Προσπαθήστε να παίξετε ένα τάλα.

Το **τιντάλα** είναι ένα από τα πιο συνηθισμένα τάλα της ινδικής μουσικής. Διαβάστε τις οδηγίες και παίξτε το τιντάλα. Ο κάθε αριθμός αντιστοιχεί σε ένα τέταρτο (ένα χτύπο).

X: Παλαμάκια
O: Ο δείκτης του αριστερού χεριού χτυπά το μέσο, παράμεσο και μικρό του δεξιού
Z: Νεύμα του χεριού

1	2	3	4	5	6	7	8
X	O	O	O	X	O	O	O
9	10	11	12	13	14	15	16
Z	O	O	O	X	O	O	O

- Τραγουδήστε το παρακάτω τραγούδι συνοδεύοντας με την τιντάλα.

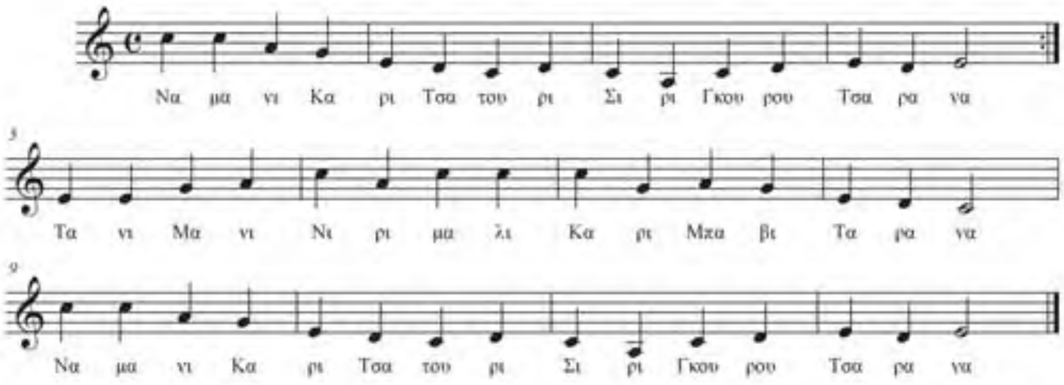

Οι στίχοι σημαίνουν:

> «Να σέβεστε τους δασκάλους σας
> και να διατηρείτε καθαρό το σώμα και το πνεύμα».

Μπαλινέζικο γκαμελάν

1. Η μουσική του κετσάκ εκτελείται από όλους τους κατοίκους ενός μπαλινέζικου χωριού, οι οποίοι κάθονται περιμετρικά σχηματίζοντας ομόκεντρους κύκλους, τραγουδώντας τον παρακάτω ρυθμό και λέγοντας μόνο τη συλλαβή τσακ.

• Ακούστε ένα απόσπασμα από κετσάκ.

• Δοκιμάστε να τραγουδήσετε με μπάσα φωνή το παρακάτω κετσάκ.

Κετσάκ

Σημ.: Όπου έχει τελεία σημαίνει παύση για ένα χτύπο, ενώ όπου έχει αριθμό πρέπει να πείτε τη συλλαβή «τσακ». Η ομάδα θα ορίσει ένα μαθητή να κρατάει τον παλμό χτυπώντας σταθερά 16 χτύπους.

1	.	.	3	.	.	6	.	8	.	.	11	.	.	14	.	16
2	1	.	.	4	.	6	.	.	9	.	.	12	.	14	.	.
3	.	2	.	.	5	.	7	.	.	10	.	.	13	.	15	16
4	1	.	.	4	.	.	7	.	9	.	.	12	.	.	15	.
5	.	2	.	.	.	.	.	8	.	.	11	.	13	.	.	16
6	.	.	3	.	5	.	.	.	.	10	.	.	.	.	.	.
7	.	.	.	4	.	.	7	.	.	10	.	.	13	.	.	16

2. Το 1889, ο συνθέτης Κλωντ Ντεμπισύ άκουσε μια ορχήστρα γκαμελάν στην Έκθεση του Παρισιού.

Εμπνευσμένος από τη μουσική του γκαμελάν συνέθεσε το έργο Παγόδες (Pagodes), το οποίο αποτελεί μέρος του έργου Χαλκογραφίες (Estampes) για πιάνο, που συνέθεσε το 1903 (Παγόδες, Βραδιά στη Γρενάδα, Κήποι στη βροχή).

Έκθεση Παρισιού 1889

-Συγκρίνετε τη μουσική αυτή με την παραδοσιακή μπαλινέζικη μουσική.

Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας

1. Ο συνθέτης *Π. Ι. Τσαϊκόφσκι (P. I. Tchaikovsky)* στη Σουίτα «Καρυοθραύστης» συνέθεσε τον *Κινέζικο χορό.*

Ακούστε τη μελωδία και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

Ποιο όργανο παίζει την κύρια μελωδία;

____

Ποια χαρακτηριστικά είναι αυτά που σας φέρνουν στο μυαλό εικόνες από την Κίνα;

____

____

Κάποια στιγμή ο ρυθμός του κομματιού αλλάζει. Εντοπίστε το σημείο και σηκώστε το χέρι σας τη στιγμή που πρέπει.

2. *«Ποίημα για το παίξιμο του τζιν»*, Yuan Junzhe (15ος αι.)

Οκτώ παράθυρα είναι όλα ανοιχτά, και η νύχτα είναι πολύ ειρηνική
Ένας μοναχικός άνδρας κάθεται σε ένα ήσυχο δωμάτιο, παίζοντας ένα τζιν από νεφρίτη.
(Οι ήχοι) είναι τυχαίοι, με ένα πνεύμα αρμονίας, και ο ευνοϊκός φοίνικας φαίνεται να χορεύει.
Οι γαλανοί ουρανοί από νεφρίτη είναι ειρηνικοί, ο δράκος του νερού σιγοτραγουδά.
Μέσα από τη μισάνοιχτη κουρτίνα μπορεί να φανεί το λαμπερό φεγγάρι, υπάρχει μια ειρηνική διάθεση.
Η μελωδία είναι η Γιανγκ Τσουν, μια πολύ αρχαία μουσική.
Το παίξιμο σταματά αλλά ο εκτελεστής δεν το συνειδητοποιεί, τα άστρα έφυγαν από τον ουρανό.
Είναι γεμάτος με τα αισθήματα της άνοιξης, που διαπερνούν εντελώς τα ρούχα του.

- Φτιάξτε μια «ηχοϊστορία» χρησιμοποιώντας το παραπάνω κείμενο.
- Για συνοδεία, παίξτε σε κάποιο μελωδικό όργανο τυχαίες νότες από την πεντατονική κλίμακα Ντο που δίνεται παρακάτω και διατηρήστε ελεύθερο ρυθμό στα κρουστά.

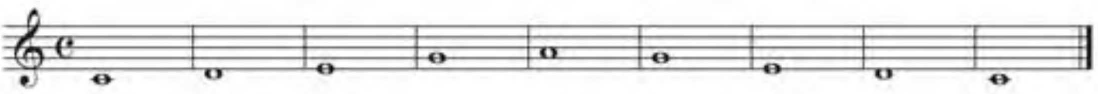

Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας

- Χρησιμοποιήστε κύμβαλα για να τονίσετε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου, όπως επίσης και διάφορα ηχητικά εφέ για να «αποδώσετε» μουσικά το κείμενο.

- Περιγράψτε «μουσικά» την ατμόσφαιρα που διαφαίνεται στο ποίημα.

- Ζητήστε από τον καθηγητή σας να απαγγέλλει το κείμενο και εκτελέστε ταυτόχρονα τη δημιουργία σας.

3. Τραγουδήστε το *«Γιάννη μου το μαντήλι σου»* (Ανθολόγιο σελ. 57) που είναι σε πεντατονική κλίμακα και πειραματιστείτε πάνω στις αξίες στην *«εναλλακτική εισαγωγή»* του τραγουδιού.

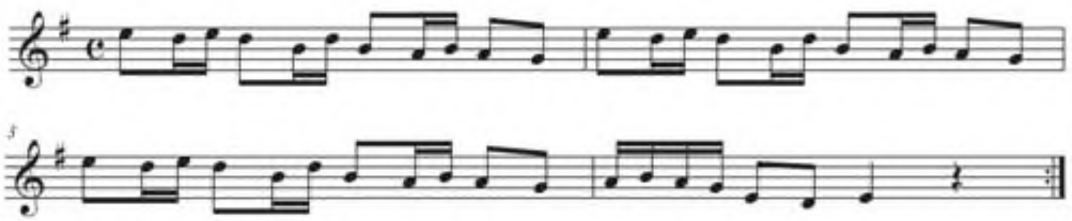

- Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε στον αυτοσχεδιασμό σας μέρη του ρυθμού που επαναλαμβάνονται ή κάποιες από τις νότες της μελωδίας.

- Μπορείτε επίσης να παίξετε πιο αργά ή πιο γρήγορα την εισαγωγή, ή σε διαφορετικό μέτρο.

- Δοκιμάστε να παίξετε μόνο τις νότες που είναι όγδοα ή μόνο τις νότες που είναι δέκατα έκτα.

- Αυτοσχεδιάστε δημιουργώντας δική σας ρυθμική συνοδεία!

4. Με αφορμή το κείμενο και τις εικόνες στο Βιβλίο Μαθητή συγκρίνετε την Όπερα του Πεκίνου με την όπερα της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής. Αναφέρετε κάποιες ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο είδη.

Ομοιότητες	
Διαφορές	

Χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου

1. Γιαπωνέζικα τύμπανα Τάικο. Ακολουθήστε τα «5 Βήματα» της παρακάτω άσκησης και παίξτε στους ρυθμούς των τυμπάνων Τάικο!

Α.	♪.♬ ♪♪ ♪.♬ ♪♪
Β.	♩ ♩ ♩ ♩
Γ.	♪♬♬♩ ♪♬♬♩

Η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες, αριστερά και δεξιά. Το βήμα 2 επαναλαμβάνεται σα γέφυρα.

Αρχικά, εξασκηθείτε στα ρυθμικά σχήματα του διπλανού Πίνακα. Το Α και το Γ παίζονται από κρουστά με οξύ ήχο (ξυλάκια) ενώ το Β από κρουστά με βαθύ ήχο (τύμπανα).

Βήμα 1.

Δεξιά ομάδα	(Β) ♩ ♩ ♩ ♩	(Α) ♪.♬ ♪♪ ♪.♬ ♪♪
Αριστερή ομάδα	(Β) ♩ ♩ ♩ ♩	(Α) ♪.♬ ♪♪ ♪.♬ ♪♪

Βήμα 2.
Όλοι μαζί παίζετε: ♪♬♩ και φωνάζετε «Σούρεϊ», ♪♬♩ και φωνάζετε «Σάσα» (2 φορές)

Βήμα 3.

Δεξιά ομάδα	(Β) ♩ ♩ ♩ ♩	(Α) ♪.♬ ♪♪ ♪.♬ ♪♪
Αριστερή ομάδα	(Β) ♩ ♩ ♩ ♩	(Β) ♩ ♩ ♩ ♩

Βήμα 4.
Επανάληψη το Βήμα 2.

Βήμα 5.
Τέλος όλοι μαζί με τα χέρια στον αέρα!

Χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου

«Στάξε στη λίμνη
μόνο μια στάλα κρασί
και σβήνει ο ήλιος»

Δεκαέξι Χαϊκού
Γιώργος Σεφέρης

2. Χαϊκού

Τα **χαϊκού** είναι είδος ποίησης που πρωτοεμφανίστηκε στην Ιαπωνία το 16ο αι. και υιοθετήθηκε στην Ευρώπη στις αρχές του 20ου με αποτέλεσμα να γίνουν πολύ δημοφιλή σε όλον τον κόσμο. Στην αυθεντική στιχουργική μορφή τους, τα χαϊκού είναι μικρά ποιήματα από 17 συλλαβές σε ένα ενιαίο στίχο. Στην ευρωπαϊκή εκδοχή τους συνήθως υποδιαιρούνται σε 3 στίχους από 5, 7 και 5 συλλαβές, στους οποίους αποφεύγεται η ομοιοκαταληξία. Τα χαϊκού συμπυκνώνουν ευφυΐα και σοφία, που εκφράζονται με λυρική, ή άλλοτε, χιουμοριστική διάθεση, ενώ συχνά υπάρχει το στοιχείο της έκπληξης. Τα θέματά τους είναι η φύση, οι εποχές και τα χρώματα, η ομορφιά των λέξεων και των αντιθέσεων, ενώ το νόημα σε αυτά κάποιες φορές αποκτά δευτερεύουσα σημασία. Στον παρακάτω χώρο φτιάξτε το δικό σας χαϊκού, ακούγοντας μουσική από την Ιαπωνία.

3. Αυτοσχέδιο χαϊκού

Ο γνωστότερος Ιάπωνας ποιητής χαϊκού ήταν ο *Ματσούο Μπασό (Matsuo Basho, 1644-1694)*. Το πιο φημισμένο από όλα τα χαϊκού είναι δικό του:

Παλαιά λίμνη,
βάτραχος μέσα πηδά,
ήχος του νερού

Στο παρακάτω πεντάγραμμο δημιουργήστε μια μελωδία σε ελεύθερο ρυθμό στην πεντατονική κλίμακα του Ντο για το παραπάνω χαϊκού. Θα χρειαστείτε μόνο 17 νότες, όσες και οι συλλαβές του χαϊκού! Αν θέλετε μπορείτε να μελοποιήσετε και το δικό σας χαϊκού, που γράψατε στην Άσκηση 3. Διαλέξτε όποιες από τις παρακάτω νότες της Ντο πεντατονικής προτιμάτε. Δοκιμάστε να τραγουδήσετε τη δημιουργία σας!

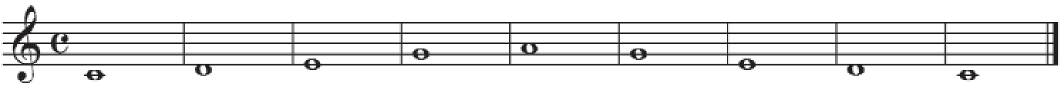

Τι έμαθα...

1. Συμπληρώστε τα κενά.

α. Η «κλασική» μουσική της Ινδίας διακρίνεται σε Ινδουστανική και __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

β. Το __ __ __ __ __ __ __ __ είναι ένα παραδοσιακό μουσικό συγκρότημα του Μπαλί.

γ. Η __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ κλίμακα αποτελείται από πέντε τόνους.

δ. Όταν όλοι τραγουδούν τη ίδια μελωδία, πρόκειται για __ __ __ __ __ __ __ __ __.

2. Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

α. Τα ρυθμικά σχήματα μιας σύνθεσης στην ινδική μουσική ονομάζονται:
Α. Ράγκα Β. Τάλα Γ. Σαρόντ Δ. Ισοκράτημα

β. Κοτεκάν στη μουσική του Μπαλί σημαίνει:
Α. Μουσικό όργανο Β. Κλίμακα Γ. Εναλλασσόμενα μέρη Δ. Θεά του ρυζιού

γ. Σε πόσες κατηγορίες ταξινομούν οι Κινέζοι τα μουσικά όργανα;
Α. Τέσσερεις Β. Δύο Γ. Δέκα Δ. Οκτώ

δ. Το χαϊκού είναι:
Α. Ποίημα Β. Μουσικό όργανο Γ. Είδος θεάτρου Δ. Ορχήστρα

3. Βάλτε στη σειρά τις νότες της παρακάτω μελωδίας, από τη χαμηλότερη προς την ψηλότερη, ώστε να σχηματίσουν μια πεντατονική κλίμακα.

4. Σε ποια κατηγορία (χορδόφωνο, αερόφωνο, ιδιόφωνο, μεμβρανόφωνο) ταξινομείται το καθένα από τα παρακάτω όργανα;

______ ______ ______ ______

Η μουσική στη Λατινική Αμερική

1. Θα ακούσετε τρία αποσπάσματα. Ποιος μουσικός πολιτισμός φαίνεται να έχει α-σκήσει επιρροή σε κάθε ένα; Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

1) Α. Ινδιάνοι	Β. Αφρικανοί	Γ. Ισπανοί
2) Α. Ινδιάνοι	Β. Αφρικανοί	Γ. Ισπανοί
3) Α. Ινδιάνοι	Β. Αφρικανοί	Γ. Ισπανοί

2. Το τραγούδι *«La Bamba»* πρωτοεμφανίζεται στις αρχές του 20ου αι. Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό είδος μουσικής του Μεξικού και της ευρύτερης περιοχής της Λατινικής Αμερικής με την ονομασία *«σον» (son).*

Συνήθως παιζόταν σε γάμους και χορευόταν κυκλικά. Όσον αφορά τη δομή του έχει επιρροές ισπανικές και αφρικανικές και οι στίχοι του είναι συνήθως αυτοσχέδιοι.

• Στον παρακάτω πίνακα υπάρχουν οι στίχοι του τραγουδιού στα ισπανικά, η προφορά τους και η μετάφρασή τους. Προσπαθήστε να τραγουδήσετε το τραγούδι.

Para bailar La Bamba	Παρά μπαϊλάρ λα Μπάμπα	Για να χορέψεις τη Μπάμπα
Se necesita una poca de gracia,	Σε νεσεσίτα ούνα πόκα ντε γκράτσια	Χρειάζεσαι λίγη χάρη
Pa' mí, pa' tí	Πα μι πα τι	Για μένα, για σένα
Y Arriba, arriba…	Ι Αρίμπα , αρίμπα ...	και έλα σήκω, σήκω...
Por tí seré	Πορ τι σερέ	Θα ΄μαι εγώ για σένα.
___	___	___
Yo no soy marinero	Γιο νο σόι μαρινέρο	Εγώ δεν είμαι ναύτης
Soy capitán	Σόι καπιτάν	Είμαι καπετάνιος
Bamba la Bamba	Μπάμπα λα μπάμπα	Μπάμπα, η Μπάμπα

Η μουσική στη Λατινική Αμερική

- Συνοδεύστε ρυθμικά το τραγούδι, χρησιμοποιώντας τα παρακάτω αυτοσχέδια όργανα:

  1ο ρυθμικό σχήμα: Μολύβια που χτυπούν το θρανίο

  2ο ρυθμικό σχήμα: Παλαμάκια

  3ο ρυθμικό σχήμα: Μπρελόκ με κλειδιά

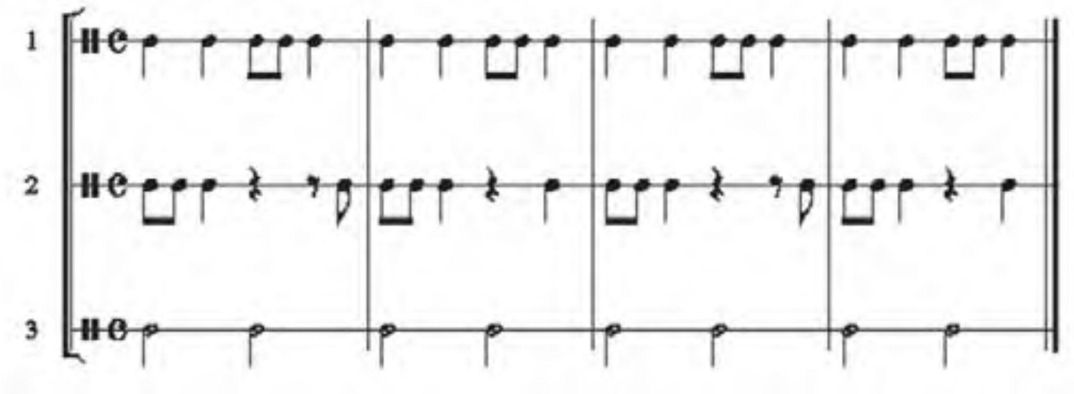

- Τραγουδήστε το εισαγωγικό σόλο της κιθάρας με σολφέζ και στη συνέχεια με «κλειστό στόμα» δηλ., με «μ μ μ . . .».

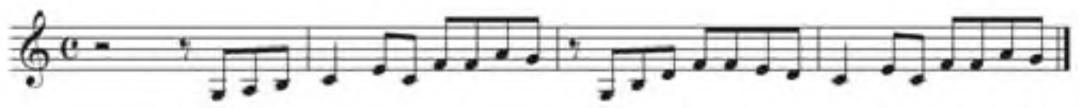

- Δημιουργήστε δύο ομάδες. Η μία θα παίζει το ρυθμικό σχήμα με τα αυτοσχέδια όργανα και η άλλη θα τραγουδάει με «κλειστό στόμα» και «μ μ μ . . .» τις νότες στο παραπάνω πεντάγραμμο.

Στα υψίπεδα των Άνδεων

1. Ακούστε και τραγουδήστε το ρεφραίν στο τραγούδι «Μάνα Γη» του συγκροτήματος Apurimac.

Μάνα Γη *(Ινδιάνικο ποίημα)*

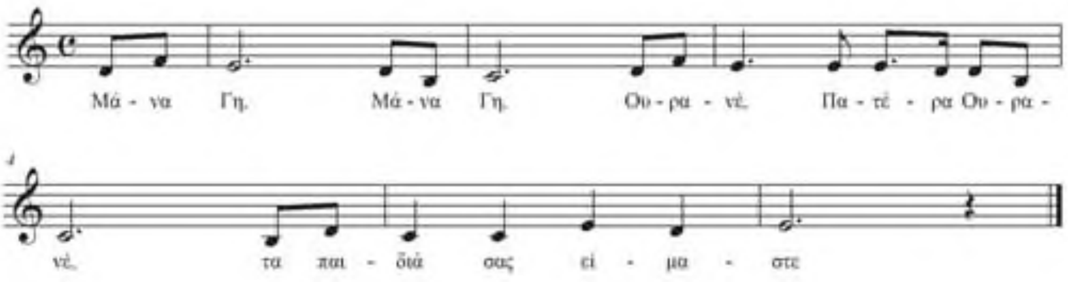

2. Προσπαθήστε να συνοδεύσετε ρυθμικά το παραπάνω τραγούδι με τους παρακάτω ρυθμούς. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα όργανα της τάξης ή αυτοσχέδια.

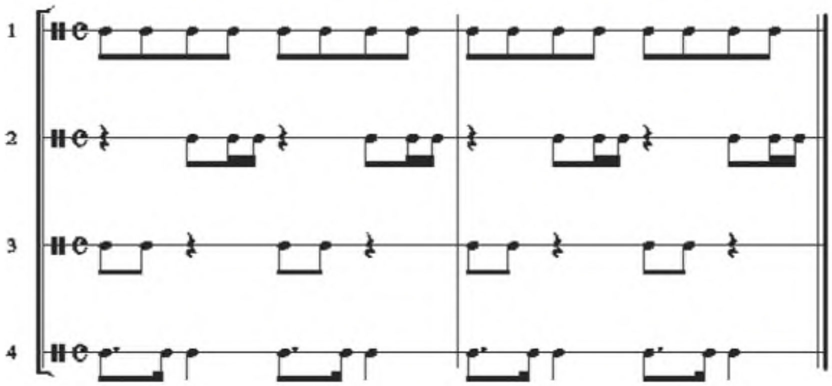

3. Ακούστε το κομμάτι *«El Condor Pasa»* (παραδοσιακό από τη Βολιβία) και απαντήστε στα παρακάτω ερωτήματα:

   α) Ποια είδη οργάνων ακούγονται; Κυκλώστε τις σωστές επιλογές.

   Χορδόφωνα   Μεμβρανόφωνα   Αερόφωνα   Ιδιόφωνα

   β) Ποια είναι η μορφή του κομματιού; Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

   Α Α Β Β   Α Β Α Γ   Α Β Γ

Στα υψίπεδα των Άνδεων

Ακούστε το ίδιο κομμάτι από τους Πωλ Σάιμον *(Paul Simon)* και *Αρτ Γκαρφάνκελ (Art Garfunkel)* και συγκρίνετε τις δύο εκτελέσεις.

Τραγουδήστε το *«El Condor Pasa»* αρχικά με νότες και στη συνέχεια με κλειστό στόμα (με «μ μ μ . . .»).

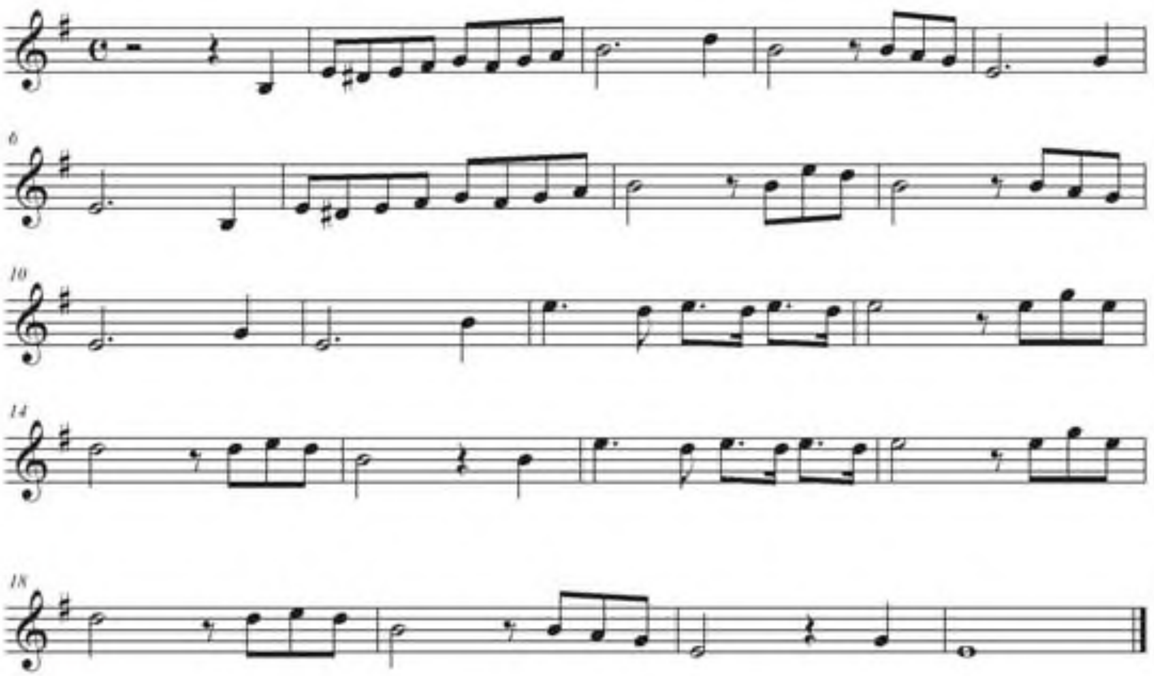

4. Ταξινομήστε τα παρακάτω όργανα σε κατηγορίες:

Α. Αυλός του Πάνα
Β. Γουανκάρα
Γ. Τσαράνγκο
Δ. Οκαρίνα

Διαθεματική εργασία:

- Μπορείτε σε συνεργασία με τον καθηγητή της Γεωγραφίας, να συλλέξετε πληροφορίες για τον πολιτισμό των Ολμέκων και των Αζτέκων και να δημιουργήσετε μια ηχοϊστορία με θέμα το Μάτσου-Πίτσου, την οποία θα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας.

Βραζιλιάνικοι ρυθμοί

1. Ας παίξουμε σάμπα!

• Παρακάτω υπάρχουν κάποια ρυθμικά σχήματα. Κάθε εκτελεστής αναλαμβάνει από ένα ρυθμικό σχήμα, το οποίο επαναλαμβάνει σε όλη τη διάρκεια του τραγουδιού (οστινάτο).

• Αρχικά, όλοι προσπαθούν όλα τα ρυθμικά σχήματα.

• Το τύμπανο κρατάει το βασικό παλμό που υπάρχει στην πρώτη σειρά, από την αρχή ως το τέλος.

• Για μουσικά όργανα μπορείτε να χρησιμοποιήσετε άδεια πλαστικά μπουκάλια, μολύβια, θρανία και όποιο άλλο αντικείμενο πιστεύετε ότι μπορεί να παραγάγει ένα ενδιαφέρον ηχόχρωμα!

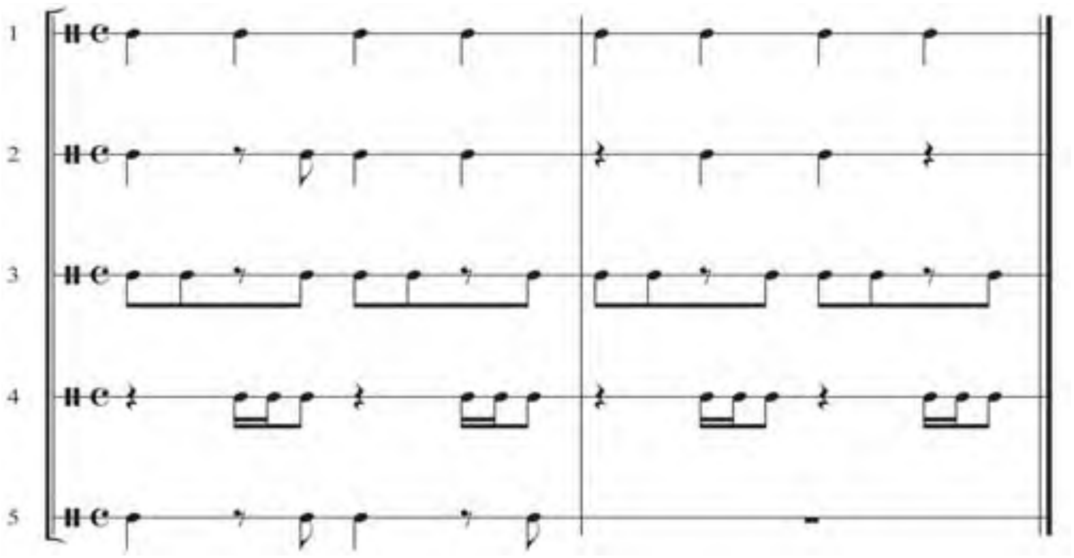

• Αφού καταφέρετε να παίξετε το παραπάνω ρυθμικό σχήμα, προσθέστε το «κλείσιμο», όπως φαίνεται στο διπλανό ρυθμικό σχήμα.

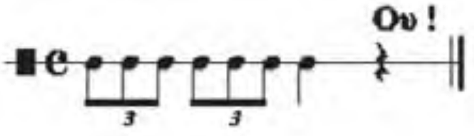

• Στην παύση όλοι φωνάζουν «Ου!».

• Προσπαθήστε να παίξετε συνοδεύοντας το τραγούδι *«Isso e fundo de quintal»* των Grupo Coisa de Familia.

Βραζιλιάνικοι ρυθμοί

2. *Ο Αντόνιο Κάρλος Ζομπίμ (A. C. Jobim)* συνέθεσε το τραγούδι *«The Girl from Ipanema»* το 1962, σε στίχους του Βινίσιους ντε Μοράες (V. de Moraes) στα πορτογαλικά.

Η πρώτη του ηχογράφηση στην Αμερική έγινε το 1964 και έκανε τη μποσανόβα γνωστή παγκοσμίως. Μιλάει για ένα δεκαπεντάχρονο κορίτσι από την Ιπανέμα (προάστιο του Ρίο ντε Τζανέιρο), που περνούσε καθημερινά από το χώρο που σύχναζε ο συνθέτης, τραβώντας τα βλέμματα όλων με την ομορφιά της.

Το ρυθμικό σχήμα που συνοδεύει τη μποσανόβα είναι το εξής:

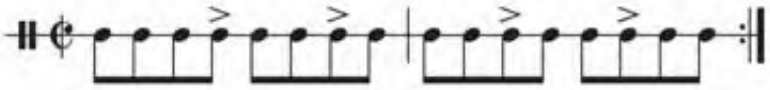

- Δοκιμάστε να συνοδεύσετε ρυθμικά το τραγούδι *«The Girl from Ipanema»* καθώς το ακούτε από το CD player, τονίζοντας το χτύπημά σας όπου υπάρχει το ανάλογο σύμβολο (〉).

3. Στο παρακάτω πεντάγραμμο είναι γραμμένο ένα απόσπασμα του τραγουδιού. Κυκλώστε τα σημεία όπου υπάρχει συγκοπή με μπλε χρώμα και τα σημεία όπου υπάρχει αντιχρονισμός, *με κόκκινο* χρώμα.

Συγκοπή: Μεταφορά του τονισμού από το ισχυρό μέρος του μέτρου στο ασθενές.
Αντιχρονισμός: Αντικατάσταση του ισχυρού μέρους του μέτρου με παύση.

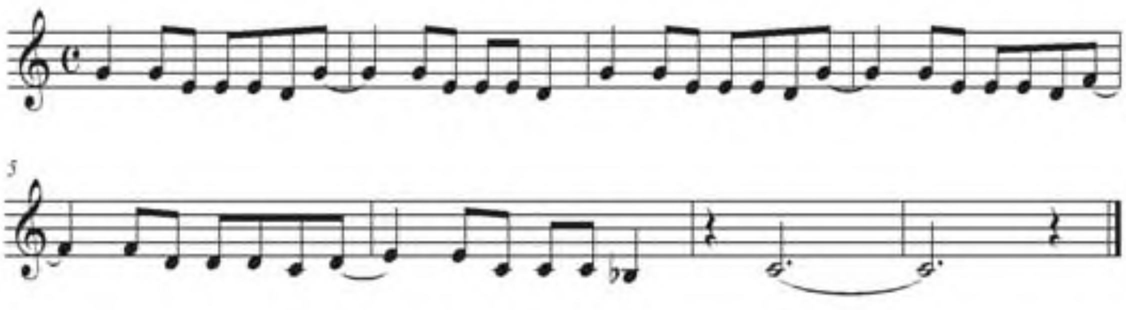

Αργεντινή και τάνγκο

1. Το τάνγκο είναι ένας αργός χορός σε μέτρο 2/4 ή 4/4, με παρεστιγμένες νότες (αξίες) ή συγκοπές.
   Τα δύο πιο συνηθισμένα ρυθμικά μοτίβα που συνοδεύουν ένα τάνγκο είναι τα παρακάτω:

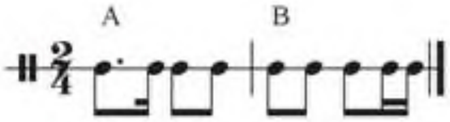

• Δοκιμάστε να χτυπήσετε με μολύβια τα δύο ρυθμικά σχήματα. Δημιουργήστε μια ρυθμική φράση που να ταιριάζει στο ρυθμικό σχήμα Β.

2. Ακούστε τη *Χαμπανέρα* από τη *Σουίτα Κάρμεν του Ζ. Μπιζέ.*

> *Ο συγγραφέας Χόρχε Λουί Μπόρχες γράφει:*
> *«το τάνγκο . . . είναι ο γιος του Ουρουγουανού μιλόνγκα και ο εγγονός της χαμπανέρα».*
>
> Αν και δεν είναι λοιπόν τάνγκο, η χαμπανέρα έχει κάποια μακρινή συγγένεια με το τάνγκο και σίγουρα τον αργό ρυθμό του.

• Το ρυθμικό σχήμα που συνοδεύει τη χαμπανέρα είναι το ρυθμικό σχήμα Α της Άσκησης 1.

Συνοδεύστε ρυθμικά τη *Χαμπανέρα της Κάρμεν.*

• Η κίνηση της μελωδίας είναι στο μεγαλύτερο μέρος της χρωματική[1] κατιούσα.

Σημειώστε τις νότες της κατιούσας χρωματικής κλίμακας και προσπαθήστε να τραγουδήσετε χρωματικά από τη νότα Ρε, που ξεκινά η μελωδία της *Χαμπανέρα*, μέχρι την νότα Μι, που καταλήγει.

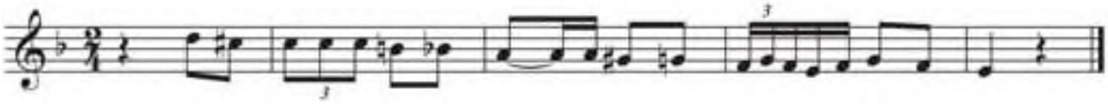

1. Χρωματική κατιούσα κίνηση: οι νότες κινούνται ανά ημιτόνιο προς τα κάτω.

3. Ακούστε το «*Libertango*» του *Άστορ Πιατσόλα* και προσπαθήστε να τραγουδήσετε ένα μέρος του σε δίφωνη χορωδία, διαβάζοντας την παρακάτω παρτιτούρα.

Ξεκινήστε τραγουδώντας σολφέζ και τις δύο φωνές.

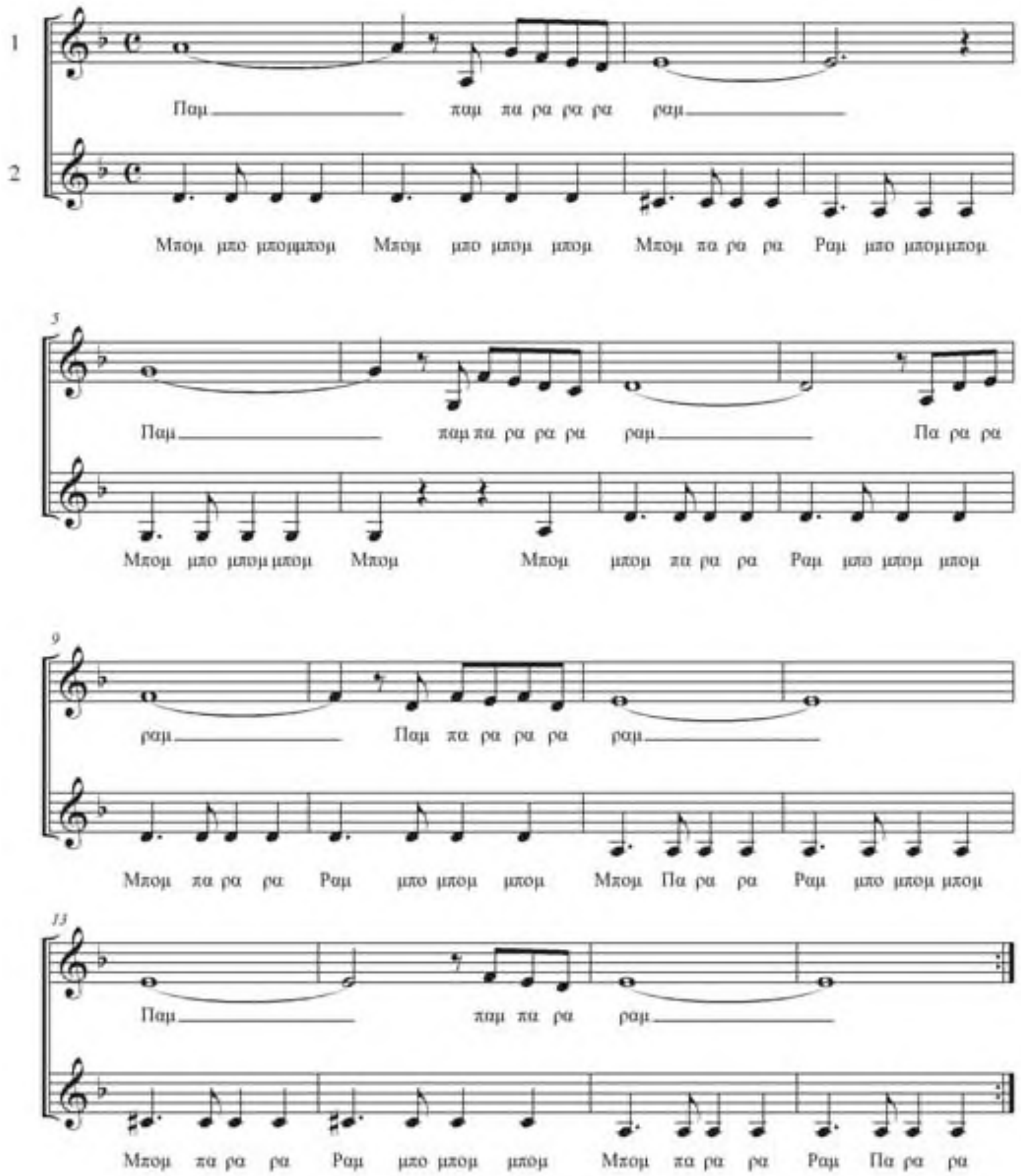

Τι έμαθα . . .

1. Αντιστοιχίστε τις λέξεις των δύο στηλών.

Σάμπα	Ινδιάνοι
Τάνγκο	Μπατερία
Οκαρίνα	Βραζιλία
Αγκό-γκο	Αργεντινή

2. Κυκλώστε τα φθογγόσημα που σχηματίζουν συγκοπές στην παρακάτω μελωδία.

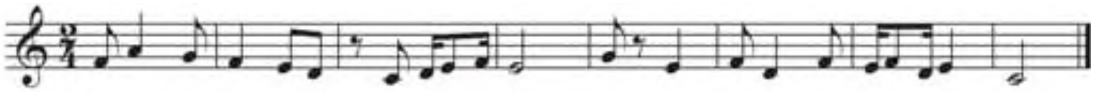

3. Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

α. Η μουσική των Ινδιάνων επηρεάστηκε από τους Αφρικανούς____________ Σ Λ
β. Φαλτσέτο είναι όταν τραγουδάει κάποιος φάλτσα_______________________ Σ Λ
γ. Η μουσική σάμπα έχει αφρικανικές επιρροές ________________________ Σ Λ
δ. Η μουσική του τάνγκο είναι κυρίως οργανική_________________________ Σ Λ

4. Εξηγήστε με λίγα λόγια τι βλέπετε στην εικόνα (μουσικά όργανα, χώρα προέλευσης, πιθανόν είδος μουσικής, ονομασία αυτού του τύπου μουσικού συνόλου).

____
____
____
____
____
____
____
____

5. Συμπληρώστε τα κενά με την κατάλληλη λέξη.

α. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ ονομάζεται ο τονισμός των ασθενών μερών ενός μέτρου, ενώ στο ισχυρό μέρος υπάρχει παύση.

β. Το όργανο __ __ __ __ __ __ __ __ φτιαχνόταν από καβούκι αρμαντίλλο.

γ. Η χαμπανέρα επηρέασε και διαμόρφωσε το χορό __ __ __ __ __ __.

δ. Η μουσική που συνοδεύει το χορό __ __ __ __ __ ονομάζεται μπατουκάντα.

Ενωμένη Ευρώπη

1. Τραγουδήστε το τραγούδι *«Dona Nobis Pacem»*, πρώτα μονοφωνικά και μετά σε τρίφωνο κυκλικό κανόνα.

Πρόκειται για μια προσευχή για την ειρήνη στα λατινικά, αγνώστου συνθέτη.

Dona Nobis Pacem

Δώσε μας Ειρήνη

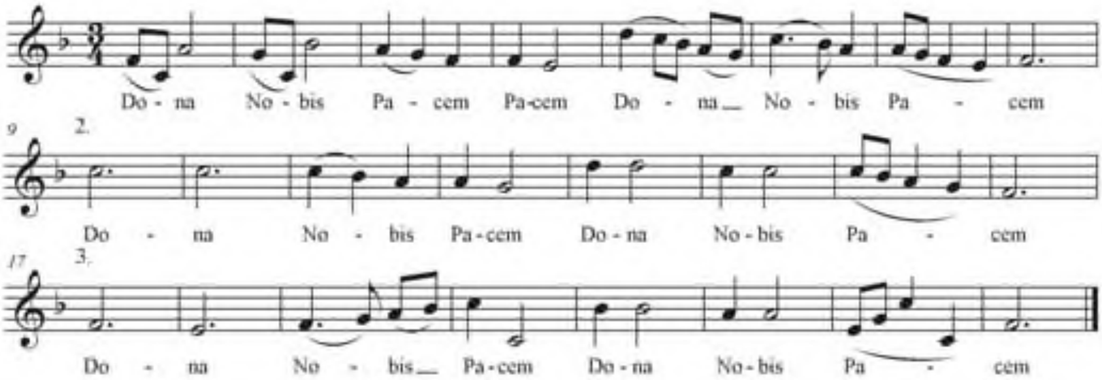

2. Το 1850, ο Γερμανός συνθέτης *Γιοχάνες Μπραμς (Johannes Brahms)* συνάντησε τον Ούγγρο βιολιστή *Έντουαρντ Ρέμενυι (Eduard Reményi)*, που τον μύησε στη μουσική των Ούγγρων τσιγγάνων. Αργότερα συνέθεσε τους *Ουγγρικούς χορούς*, ένα σύνολο 21 χορών βασισμένων σε τσιγγάνικες μουσικές.

Ακούστε τον *Ουγγρικό χορό Νο. 5* σε Σολ ελάσσονα και απαντήστε στα παρακάτω ερωτήματα κυκλώνοντας τη σωστή απάντηση:

- Σε τι μέτρο είναι γραμμένο το κομμάτι;
  Α. 2/4 Β. 7/8 Γ. 3/4
- Πόσα διαφορετικά θέματα ακούγονται;
  Α. 2 Β. 3 Γ. 6
- Το αρχικό θέμα παίζεται:
  Α. Δυνατά-σιγανά Β. Σιγανά-δυνατά Γ. Δυνατά-δυνατά

2. Κυκλικός κανόνας: σύνθεση στην οποία δύο ή περισσότερες φωνές τραγουδούν ακριβώς την ίδια μελωδία αλλά κάθε φωνή ξεκινά από διαφορετικό σημείο της σύνθεσης. Ονομάζεται συνεχής ή κυκλικός κανόνας, επειδή μόλις η κάθε φωνή φτάσει στο τέλος, ξαναρχίζει από την αρχή.

Ενωμένη Ευρώπη

3. Στο παρακάτω πεντάγραμμο βάλτε στη σειρά τις νότες από το Ρε κάτω από το πεντάγραμμο μέχρι το Ρε της τέταρτης γραμμής. Έχετε σχηματίσει το Δώριο Ρε τρόπο. Κυκλώστε με μολύβι τα ημιτόνια (ΜΙ-ΦΑ και ΣΙ-ΝΤΟ) και με στυλό τους τόνους.

> Οι «τρόποι» στη μουσική δηλώνουν κλίμακες, όπως οι μείζονες και οι ελάσσονες, με τη διαφορά ότι οι τόνοι και τα ημιτόνια βρίσκονται σε διαφορετική θέση. Έχουν τις ρίζες τους στην Αρχαία Ελλάδα και πήραν τα ονόματά τους από τις ελληνικές φυλές. Το Μεσαίωνα, η Καθολική Εκκλησία χρησιμοποίησε τους αρχαίους ελληνικούς τρόπους αλλάζοντας τη βάση της κάθε κλίμακας και τη φορά: από κατιούσα που ήταν στην Αρχαία Ελλάδα σε ανιούσα, σχηματίζοντας έτσι άλλους «τρόπους» με την ίδια όμως ονομασία.

• Η μείζονα κλίμακα έχει την ακόλουθη διαδοχή τόνων και ημιτονίων:

Τόνος-Τόνος-Ημιτόνιο-Τόνος-Τόνος-Τόνος-Ημιτόνιο

Ποια είναι η διαδοχή τόνων και ημιτονίων του Δώριου τρόπου;

• Ζητήστε από τον καθηγητή σας να παίξει το Δώριο Ρε και τη Ρε μείζονα κλίμακα. Έχουν διαφορά στο άκουσμα οι δύο κλίμακες; Κυκλώστε την απάντηση που θεωρείτε σωστή.

Ναι ☺ Όχι ☺

4. Στο σπίτι, στα δύο παρακάτω πεντάγραμμα, μπορείτε να σχηματίσετε το Μιξολύδιο που ξεκινά από τη νότα Σολ και το Φρύγιο τρόπο που ξεκινά από τη νότα ΜΙ, και να κυκλώσετε τους τόνους και τα ημιτόνια.

Το «κλασικό» στον ορίζοντα του διαχρονικού

1. Ακούστε την «Άνοιξη» από τις *«Τέσσερεις Εποχές»* του Αντόνιο *Βιβάλντι*. Ο συνθέτης εμπνεύστηκε από το κείμενο τεσσάρων ιταλικών σονέτων (ένα για κάθε εποχή) για τη σύνθεση αυτού του έργου.

Το σονέτο για το πρώτο μέρος της *Άνοιξης* είναι το εξής:

Η χαρούμενη Άνοιξη έφτασε,
Τα πουλιά την καλωσορίζουν με το εύθυμο τραγούδι τους,
και τα ρυάκια στις απαλές αύρες
κυλούν μ' ένα γλυκό ψιθύρισμα.

Ο ουρανός καλύπτεται από ένα μελανό πέπλο
και αστραπές και βροντές αναγγέλλουν την καταιγίδα.
Όταν τα στοιχεία σιωπήσουν, τα πουλιά
θ' αρχίσουν πάλι το μελωδικό τους τραγούδι.

- Παρακολουθήστε το έργο «διαβάζοντας» τον παρακάτω χάρτη ακρόασης. Ο τρόπος που περιγράφει «ηχητικά» την άνοιξη ο συνθέτης ταιριάζει με το σονέτο από το οποίο εμπνεύστηκε;

- Σε ένα κονσέρτο γκρόσσο, το μικρό οργανικό σύνολο λέγεται «*κοντσερτίνο*» (*concertino*) και το μεγαλύτερο, «*τούτι*» (*tutti*). Ξανακούστε την «*Άνοιξη*» και σηκώνετε το δεξί χέρι, όταν ακούτε κοντσερτίνο και το αριστερό, όταν ακούτε τούτι.

Αντόνιο Βιβάλντι

Το «κλασικό» στον ορίζοντα του διαχρονικού

2. Παρατηρήστε την πρώτη σελίδα από την παρτιτούρα ορχήστρας του 1ου μέρους της 5ης Συμφωνίας του Μπετόβεν και ακούγοντας το έργο απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

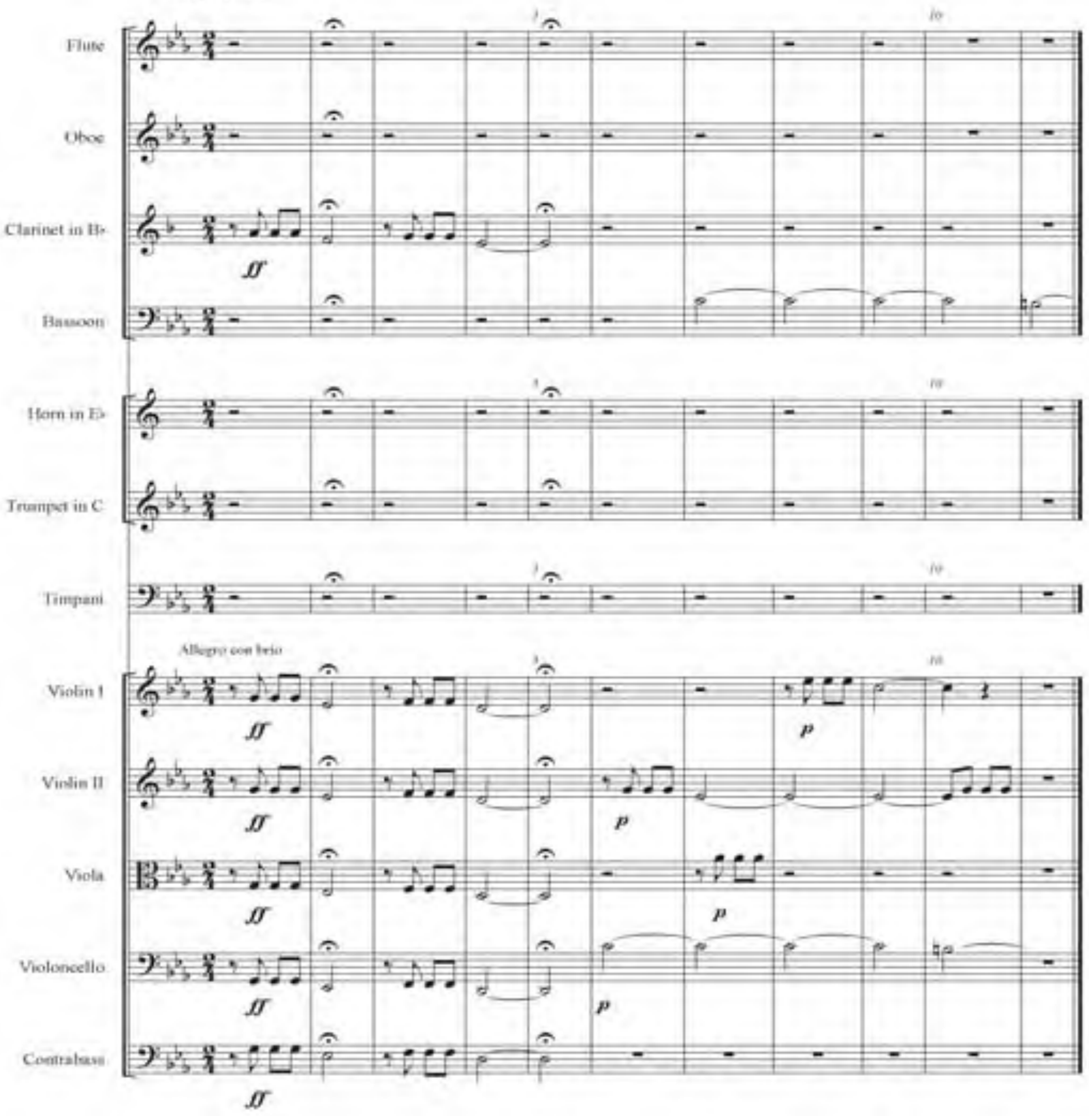

Α) Ποια όργανα παίζουν την πρώτη φορά το αρχικό μοτίβο;

____

Β) Από ποια όργανα περνάει το μοτίβο μετά την αρχική έκθεση;

____

Γ) Ποιες είναι οι ενδείξεις για τη δυναμική του κομματιού;

____

Το «κλασικό» στον ορίζοντα του διαχρονικού

3. Διαβάστε στο Βιβλίο Μαθητή το κείμενο του Χόφμαν, που περιγράφει την αίσθηση που δίνει στον ακροατή το συγκεκριμένο έργο.

- Στο παρακάτω πεντάγραμμο προσπαθήστε να δημιουργήσετε ένα μοτίβο με «έμπνευση» το όνομά σας, χρησιμοποιώντας όπως ο Μπετόβεν μόνο δύο νότες.

- Συγκρίνετε το μοτίβο σας με αυτό των συμμαθητών σας. Θα σας βοηθήσουν οι παρακάτω ερωτήσεις:

-Χρησιμοποιήσατε μικρές ή μεγάλες ρυθμικές αξίες; ______________________

-Επαναλάβατε πολλές φορές την ίδια νότα; ______________________

-Η κίνηση του μοτίβου σας είναι ανιούσα ή κατιούσα; ______________________

-Χρησιμοποιήσατε παύσεις; ______________________

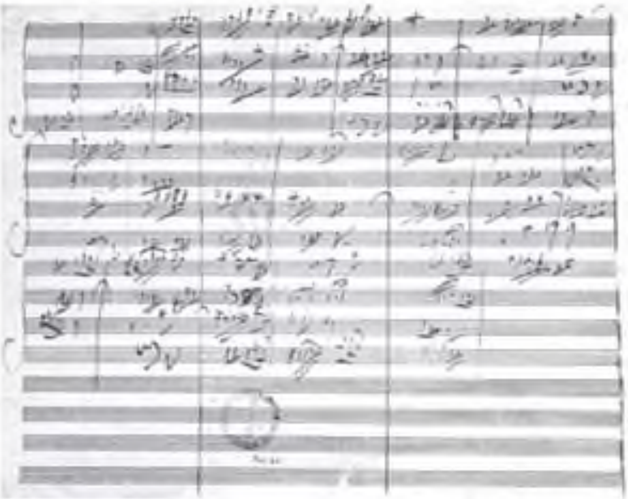

Χειρόγραφο της 5ης Συμφωνίας του Λ. Β. Μπετόβεν

Το «κλασικό» στον ορίζοντα του διαχρονικού

4. Ο «*Μεσσίας*» του Χέντελ, είναι το πιο δημοφιλές ορατόριο που γράφτηκε ποτέ. Το έργο ολοκληρώθηκε σε 24 ημέρες.

- Ακούστε το «*Αλληλούια*» από το Μεσσία του Χέντελ.

- Σηκώστε το χέρι σας όταν ακούτε ομοφωνικά σημεία και κατεβάστε το όταν ακούτε πολυφωνικά.

Ομοφωνία: Υφή που αποτελείται από την κύρια μελωδία και τις συγχορδίες που τη συνοδεύουν.

Πολυφωνία: Υφή κατά την οποία ακούγονται ταυτόχρονα δύο ή περισσότερες μελωδικές γραμμές που είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Ο *Γκέοργκ Φρήντριχ Χέντελ (Georg Frideric Handel 1685-1759)* ήταν Γερμανός συνθέτης.
Έζησε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του στην Αγγλία.
Συνέθεσε περισσότερες από 40 όπερες μέσα σε 35 χρόνια και έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής.

5. Ακούστε ένα απόσπασμα από το *«Μαγικό Αυλό»* του Β. Α. Μότσαρτ.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις με ΝΑΙ ή ΟΧΙ:

- Είναι ορχηστρικό μέρος;

  ____

- Είναι χορωδιακό;

  ____

- Είναι άρια;

  ____

- Είναι ρετσιτατίβο;

  ____

Σκηνή από τη όπερα «Μαγικός Αυλός»

Μια Μεσόγειος . . . μουσική

1. Ακούστε ένα απόσπασμα από το φλαμένκο *«Una gitana morena»* με τον *Πάκο ντε Λουθία* να παίζει κιθάρα φλαμένκο.

Έχει σταθερό παλμό το κομμάτι; Κυκλώστε το σωστό.

ΝΑΙ ΟΧΙ

2. Στο παρακάτω πεντάγραμμο υπάρχει η αρχή του έργου *«Γρανάδα»* του *Ισαάκ Αλμπένιθ.* Ακούστε ένα απόσπασμα από το έργο.

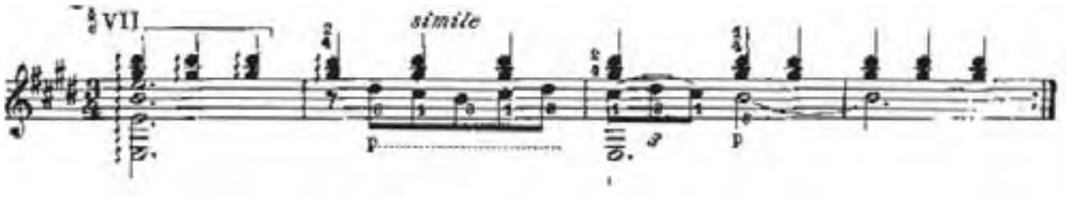

Προσπαθήστε να τραγουδήσετε τη μελωδία διαβάζοντας με σολφέζ το παρακάτω πεντάγραμμο. Δώστε ιδιαίτερη έμφαση στη διάκριση ανάμεσα στα τρίηχα και τα όγδοα.

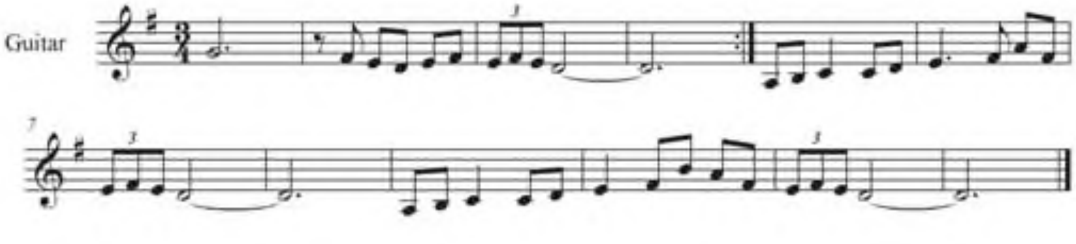

Φτιάξτε το δικό σας ρυθμικό μοτίβο για να συνοδεύσετε τη μουσική, χτυπώντας παλαμάκια, όπως στο φλαμένκο και σημειώστε το στον παρακάτω χώρο.

Μια Μεσόγειος . . . μουσική

3. Ακούστε το πρώτο θέμα από τον *«Τελετουργικό χορό της Φωτιάς»* του *«Μάγου Έρωτα»* του Μανουέλ ντε Φάλλα.

✐ Βάλτε στη σειρά την εμφάνιση των οργάνων ενώνοντας τα πλαίσια με μια γραμμή. (Σημ.: το σύνολο βιόλες, κοντραμπάσα, κλαρινέτα εμφανίζεται δύο φορές)

4. Οι παρακάτω μελωδίες είναι δύο αποσπάσματα από μια ταραντέλα.

• Προσπαθήστε να τραγουδήσετε τη «Μελωδία Α» αρχικά σολφέζ και στη συνέχεια τραγουδώντας με «τρα λα λα . . .». Ακολουθήστε την ίδια διαδικασία και για τη «Μελωδία Β» και στη συνέχεια τραγουδήστε το τραγούδι δημιουργώντας μορφή Α Β Α.

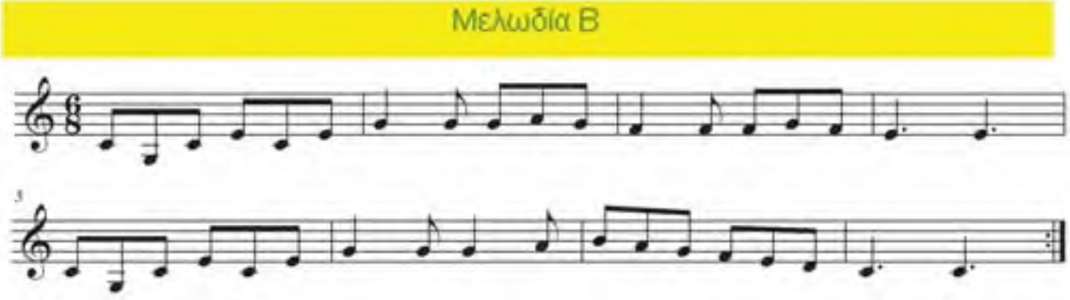

Μια Μεσόγειος . . . μουσική

• Συνοδεύσετε ρυθμικά το τραγούδι σας χτυπώντας με παλαμάκια το παρακάτω ρυθμικό σχήμα:

• Σε ομάδες δημιουργήστε τους δικούς σας στίχους για τη Μελωδία Α και τραγουδήστε τη «δική σας ταραντέλα». Χρησιμοποιήστε για επωδό (refrain) τη μελωδία Β με «τρα λα λα . . .».

5. Ακούστε ένα μικρό απόσπασμα από την όπερα «Ορφέας» του Κλ. Μοντεβέρντι.

• Υποθέστε ότι βρίσκεστε στην εποχή του Μοντεβέρντι (αρχές του 17ου αι.).

Σκηνή από την όπερα «Ορφέας»

Φανταστείτε τις αντιδράσεις του κοινού και γράψτε στο σπίτι μια σύντομη κριτική για την πρώτη εκτέλεση της όπερας αυτής.

Αναρτήστε τα κείμενά σας στον πίνακα της τάξης.

Εδώ είναι Βαλκάνια!

1. Ακούστε και δοκιμάστε να τραγουδήσετε το «Βενζινάδικο» σε στίχους Λ. Νικολακοπούλου («Kustino Oro»: παραδοσιακό τσιγγάνικο τραγούδι).

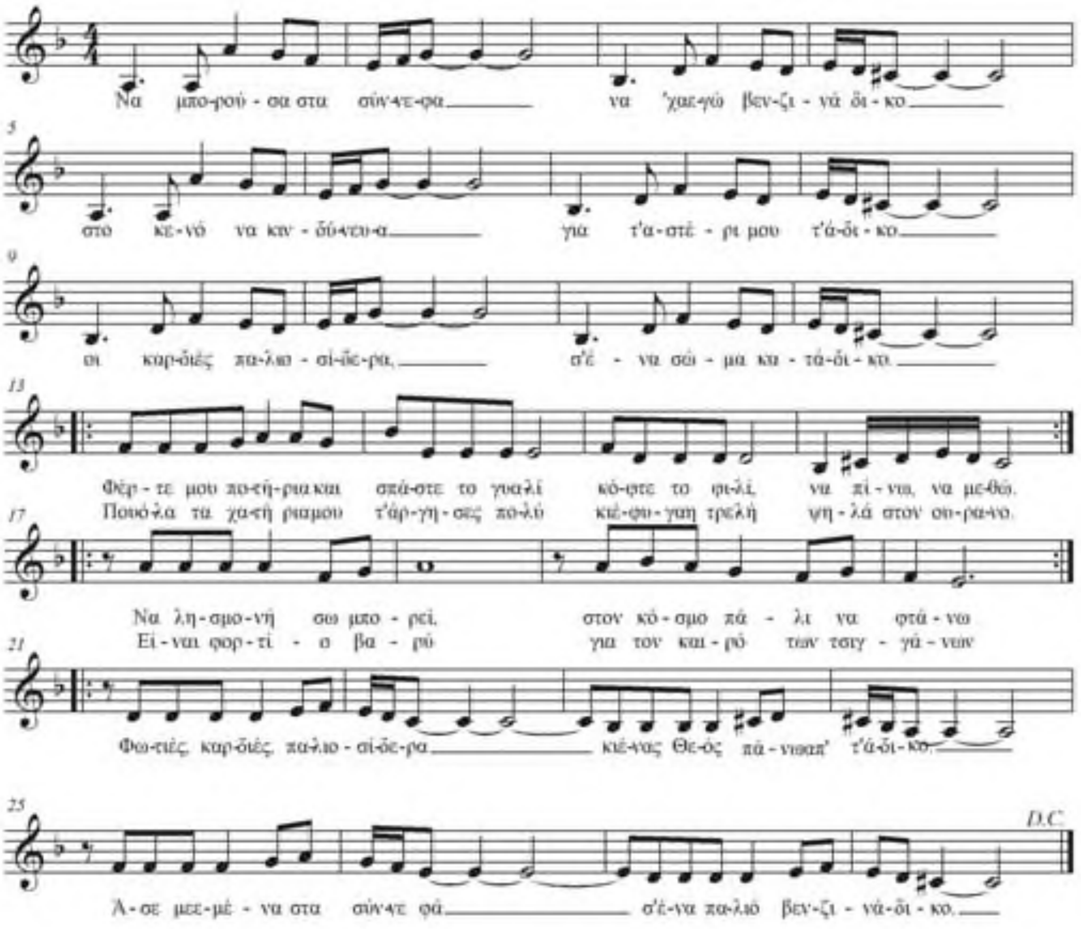

• Συνοδεύστε τη μουσική αυτή, με κρουστά ακολουθώντας τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα. Οι γραμμές των φθογγοσήμων με φορά προς τα κάτω δηλώνουν χτύπημα στο κέντρο του τυμπάνου, ενώ αυτές προς τα πάνω δηλώνουν χτύπημα στην άκρη.

Εδώ είναι Βαλκάνια!

• Ακούστε το «*Mosaïque*» των Gipsy Kings. Ποια κοινά στοιχεία διαπιστώνετε; Κυκλώστε με κόκκινο τα χαρακτηριστικά του «*Βενζινάδικου*» και με μπλε του «*Mosaïque*».

Μελωδία	Με άλματα	Βηματική
Ρυθμός	Ζωηρός	Ήρεμος
Όργανα	Έγχορδα	Πνευστά

• Αναφέρετε κάποιους από τους παράγοντες, οι οποίοι κατά τη γνώμη σας δημιουργούν τις διαφορές στη «μουσική γλώσσα» των τσιγγάνικων τραγουδιών.

2. Το παρακάτω τραγούδι είναι από τη Βουλγαρία. Οι στίχοι του είναι οι παρακάτω:

«Ένα κορίτσι περπατάει»

Ένα κορίτσι περπατάει στα πράσινα λιβάδια,
ανάμεσα στους ηλιόλουστους αγρούς.

• Προσπαθήστε να το τραγουδήσετε αρχικά με σολφέζ και στη συνέχεια με τα λόγια.

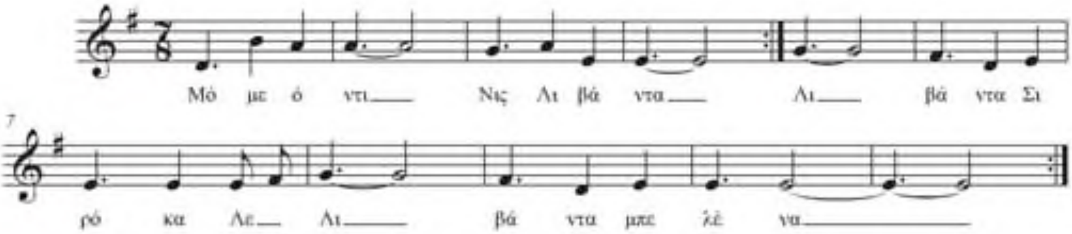

• Δοκιμάστε να χτυπήσετε με παλαμάκια το μέτρο 7/8 τονίζοντας με τον εξής τρόπο:

- U U – U – U

• Τώρα δοκιμάστε να χωριστείτε σε δύο ομάδες και να τραγουδήσετε την παρακάτω φράση. Το δεύτερο πεντάγραμμο είναι ισοκράτημα (διαβάζει τα ίδια λόγια με το πάνω πεντάγραμμο).

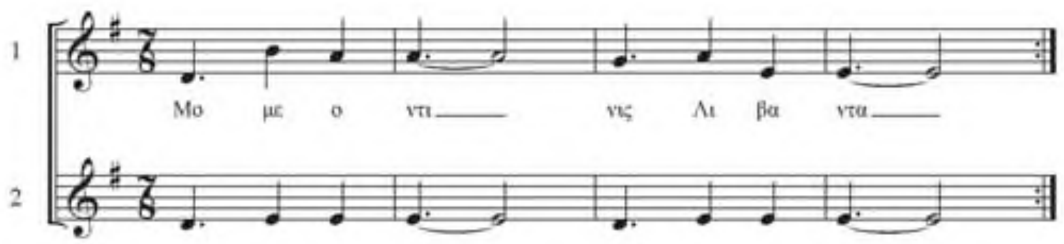

• Ποιες νότες είναι το ισοκράτημα;

• Οι ρυθμικές αξίες του ισοκρατήματος είναι ίδιες με την κύρια φωνή; Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

ΝΑΙ ΟΧΙ

Διαθεματική εργασία

Με τη βοήθεια του φιλολόγου σας κάντε μια έρευνα γύρω από την παραλογή «του Νεκρού Αδελφού» και μιλήστε για την ιστορία αυτή που συναντάται σε όλες τις βαλκανικές χώρες.
Προσπαθήστε να δραματοποιήσετε την ιστορία που αφηγείται και ανεβάστε μια παράσταση με αυτό το θέμα, την οποία θα παρουσιάσετε στο σχολείο σας.
Επενδύστε μουσικά την παράστασή σας με ήχους που θα δημιουργήσετε μόνοι σας με όργανα από άχρηστα υλικά.

Τι έμαθα . . .

1. Βάλτε σε κατηγορίες τα παρακάτω είδη τραγουδιού: μπαλάντα, της δουλειάς, ύμνοι, έπη, ερωτικό, της γέννησης, του κυνηγιού, κάλαντα

Αφηγηματικά	Τελετουργικά

2. Ποια είδη μουσικής παρουσιάζουν οι παρακάτω εικόνες; Ενώστε την κάθε εικόνα με την κατάλληλη λέξη:

συμφωνία κονσέρτο ορατόριο όπερα

1
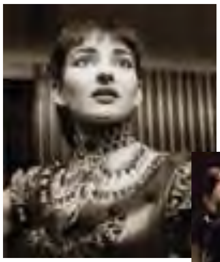
2

3

4

3. Συμπληρώστε τα κενά.

α. Τα τρία συστατικά του φλαμένκο είναι το __ __ __ __ __ __ __ __ __ ,
ο __ __ __ __ __ και η __ __ __ __ __ __.
β. Ο Κλαούντιο Μοντεβέρντι έγραψε την όπερα __ __ __ __ __ __.
γ. Η κρατημένη νότα πάνω από την οποία κινούνται οι άλλες φωνές ονομάζεται __ __ __ __ __ __ __ __ __.

4. Αντιστοιχίστε τους ορισμούς με τις λέξεις.

Αντιφωνία — Αποτελείται από την κύρια μελωδία και τις συγχορδίες που τη συνοδεύουν.
Ομοφωνία — Ακούγονται ταυτόχρονα πολλές μελωδικές γραμμές που είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.
Πολυφωνία — Εναλλαγή ανάμεσα στον κορυφαίο και τη χορωδία.

Μουσικοί ρυθμοί στην Ελλάδα

Ο ίαμβος (υ - = ♪♩) και ο τροχαίος (- υ = ♩♪), χρησιμοποιούνται σήμερα και για το κάλεσμα των πιστών και των μοναχών στις ακολουθίες και τις λιτανείες που τελούνται στα μοναστήρια. Το κάλεσμα αυτό γίνεται με μια μακρόστενη σανίδα ή ένα σιδερένιο έλασμα, το Σήμαντρο. Προσαρμοσμένοι πάνω σε επαναλαμβανόμενες λέξεις, οι ρυθμοί αυτοί γίνονται εύκολα αντιληπτοί και μαθαίνονται γρήγορα από τους μοναχούς.

1. Χρησιμοποιώντας κρουστά όργανα μέσα στην τάξη να δουλέψετε το κάθε παράδειγμα ξεχωριστά. Έπειτα χωριστείτε σε δύο ομάδες και προσπαθήστε να συνδυάσετε τα δύο ρυθμικά σχήματα, παίζοντας η κάθε ομάδα το δικό της παράδειγμα.

Αφού τα καταφέρετε, αλλάξτε τα παραδείγματα και προσπαθήστε ξανά.

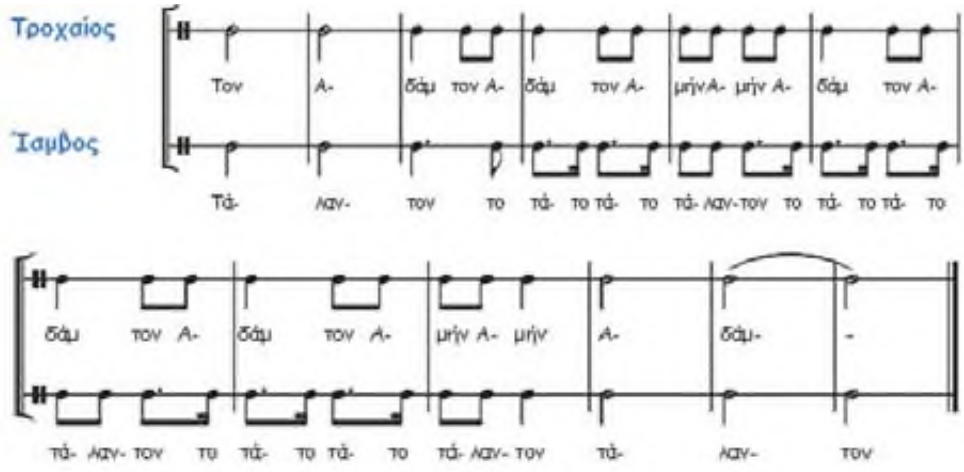

2. Αναγνωρίστε τα παρακάτω μέτρα με βάση το ρυθμικό σχήμα που θα ακούτε σε κάθε απόσπασμα.

Σημειώστε με τικ (√) τη σωστή απάντηση:

	5/8	7/8	9/8
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

3. Ακούστε ξανά τα ίδια παραδείγματα και αναγνωρίστε τη θέση του τρίσημου. Σημειώστε με τικ (√) τη σωστή απάντηση.

	5/8		7/8		9/8	
	3+2	2+3	3+2+2	2+2+3	2+2+2+3	2+3+2+2
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

4. Εξασκηθείτε παίζοντας κι εσείς τα ρυθμικά σχήματα Α, Β, Γ. Χτυπήστε σε κάθε παράδειγμα, το κάτω ρυθμικό σχήμα με την παλάμη του αριστερού χεριού σας στο θρανίο και το πάνω ρυθμικό σχήμα με στυλό στο δεξί σας χέρι.

Α Β Γ

5. Στην Αρχαία Ελλάδα αλλά ακόμη και σήμερα σε μερικές περιοχές, τα μικρά παιδιά τραγουδούσαν τα «*χελιδονίσματα*» για να καλωσορίσουν τον ερχομό της άνοιξης.

Δοκιμάστε:

α. να τραγουδήσετε το τραγούδι, του οποίου οι στίχοι σώζονται από τον 6ο αι. π.Χ. Στη Ρόδο, τα παιδιά τραγουδούν το ίδιο τραγούδι χρησιμοποιώντας τους στίχους της δεύτερης στροφής.

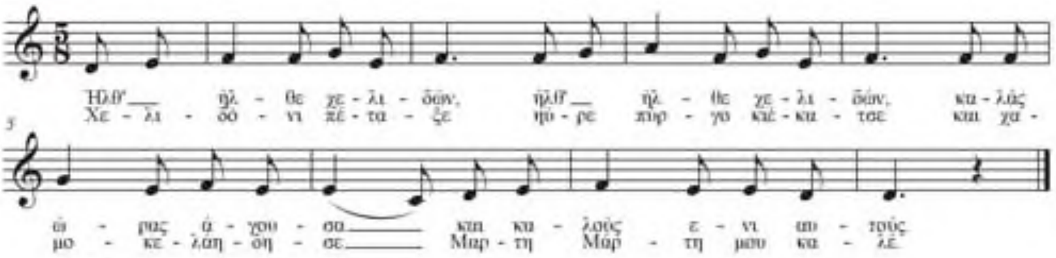

β. Ποιο είναι το μέτρο του τραγουδιού; Κυκλώστε τη σωστή απάντηση.

Α. 5/8 (2+3) Β. 5/8 (3+2)

Μουσική … πατριδογνωσία

1. α. Αναγνωρίστε την περιοχή προέλευσης των τραγουδιών που θα ακούσετε. Σημειώστε τον αριθμό του παραδείγματος δίπλα στην κατάλληλη περιοχή (π.χ. 4-Θράκη).
   β. Ποια χαρακτηριστικά τους τα κάνουν να ξεχωρίζουν; (π.χ. κατά τόπους ιδιώματα, όργανα, πολυφωνία κ.ά.).

	Θράκη
	Μακεδονία
	Ήπειρος
	Επτάνησα
	Κρήτη
	Πόντος

2. Τραγουδήστε το τραγούδι «*Ντιρλαντά*» (Ανθολόγιο σελ. 37). Δοκιμάστε να δημιουργήσετε δικούς σας στίχους και ρυθμική συνοδεία στο αυτοσχέδιο αυτό τραγούδι. Τραγουδήστε όλοι μαζί τη φράση «Ω! Ντιρλαντά, ντιρλαντάντά» και στη θέση των στίχων, ένας ένας με τη σειρά δημιουργήστε ένα δικό σας στίχο για τα μαθήματα του σχολείου.
   π.χ. Δε θέλω μαθηματικά, νταντάντιρλαντάντά
   ασκήσεις, τεστ και τα λοιπά, νταντάντιρλαντάντά. . .

   ____
   ____

3. Κρατώντας τις ρυθμικές αξίες και τα λόγια του τραγουδιού *«Μήλο μου κόκκινο»,* που δίνονται παρακάτω, δημιουργήστε τη δική σας μελωδία χρησιμοποιώντας τις νότες Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα. Αποτυπώστε τη δημιουργία σας στο παρακάτω πεντάγραμμο και δοκιμάστε να παίξετε ή να τραγουδήσετε τη «μουσική σας σύνθεση».

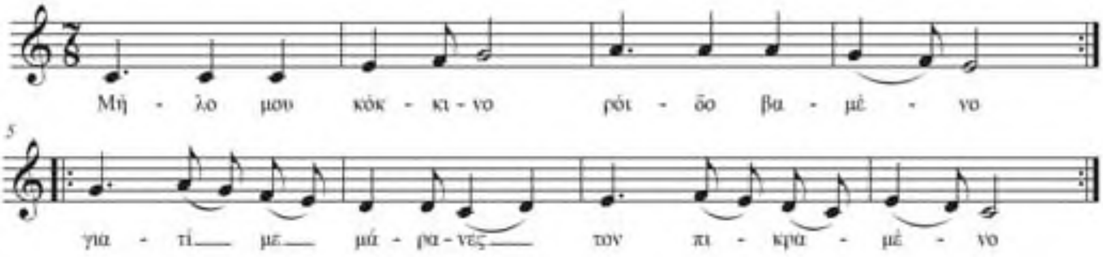

4. Τα παραδείγματα που θα ακούσετε, είναι ηχογραφήσεις δύο δημοτικών τραγουδιών από την Τρανσυλβανία που τα επεξεργάστηκε ο Μπέλα Μπάρτοκ και τα χρησιμοποίησε σε έργα του.
   Συζητήστε για τον τρόπο με τον οποίο ο συνθέτης χρησιμοποιεί τα τραγούδια αυτά στις συνθέσεις του:
   - οι δημοτικές μελωδίες χρησιμοποιούνται σχεδόν αυτούσιες, ή απλά ένα μέρος τους;
   - αποτελούν το σημαντικότερο μέρος των έργων ή είναι το ίδιο σημαντικές με τα μέρη που προστίθενται;

Μουσική … πατριδογνωσία

Μπέλα Μπάρτοκ (Béla Bartók), 1881-1945

Ούγγρος συνθέτης και πιανίστας. Γνήσιος υποστηρικτής της εθνομουσικολογίας, συνέθεσε εμπνεόμενος από τα θέματα, τους τρόπους και τη ρυθμική φρασεολογία της παραδοσιακής μουσικής της πατρίδας του. Η γνωριμία του με το Ζόλταν Κόνταλυ (Zoltán Kodály), τον οδήγησε στην ηχογράφηση παραδοσιακών μελωδιών της υπαίθρου. Έτσι άρχισε τη συλλογή τραγουδιών από τη Ρουμανία, τη Σερβία, την Κροατία, τη Βουλγαρία και την Τουρκία. Η καταγραφή και η επεξεργασία των μουσικών παραδόσεων του κόσμου έγινε για αυτόν έργο ζωής.

«Δεν υπάρχει κανείς τρόπος να σταματήσουμε τη διαδικασία [εξαφάνισης του δημοτικού τραγουδιού] …παρά μόνο αν μαζέψουμε περισσότερη [μουσική], πιο εξαντλητικά και όσο πιο γρήγορα μπορούμε»

Μπέλα Μπάρτοκ

5. Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις και βρείτε την κρυμμένη λέξη στην ακροστιχίδα ακολουθώντας τους αριθμούς.

α. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _[8.]
β. _ _ _ _ _ _ _[2.]
γ. _ _ _ _ _[3.] _ _ _ _ _ _ _
δ. _ _ _ _ _ _ _[4.] _
ε. _[1.] _ _
στ. _[6.] _ _ _ _ _ _
ζ. _ _ _ _ _[5.] _ _
η. _ _ _ _ _[7.] _ _ _ _ _

α. Διάσημος θρακιώτικος χορός.
β. Τις συναντάμε στα πανηγύρια, στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας.
γ. Τα πολυφωνικά τραγούδια της Ηπείρου, βασίζονται σε τέτοιες κλίμακες.
δ. Σε τι μέτρο είναι γραμμένος ο πανελλήνιος καλαματιανός;
ε. Βασικός χορός σε πεντάσημο ρυθμό στην περιοχή του Πόντου.
στ. Αντιπροσωπεύει μια άλλη μορφή πολυφωνίας από αυτήν της Ηπείρου.
ζ. Αυτό το όργανο κυριαρχεί στην Ηπειρώτικη μουσική.
η. Χορός σε 2/4 στην περιοχή της Κρήτης.

Η κρυμμένη λέξη είναι:______________________________

Με βιολί σαντουροβιόλι

1. Ακούστε προσεχτικά τα ηχητικά παραδείγματα και σημειώστε με τικ (√) το όργανο που αναγνωρίζετε κάθε φορά:

	ΓΚΑΪΝΤΑ	ΤΣΑΜΠΟΥΝΑ	ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΥΡΑ	ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΥΡΑ	ΛΑΓΟΥΤΟ	ΟΥΤΙ
1						
2						
3						
4						
5						
6						

2. Ακούστε το τραγούδι *«Κάτω στο γιαλό»* από το Θεολόγο Γρύλλη.
   Απαντήστε στις ερωτήσεις με ΝΑΙ ή ΟΧΙ.

   α. Ακολουθεί πιστά την παραδοσιακή μελωδία η εκτέλεση; _______________

   β. Ακούγονται μόνο παραδοσιακά όργανα; ________________

3. Μιμηθείτε τον τρόπο που ηχεί η «*γκάιντα*».

Χωριστείτε σε ομάδες των πέντε ατόμων και δημιουργήστε μια απλή μελωδία 4 μέτρων 2/4 που να πατά πάνω σε ισοκράτημα.

Δύο άτομα θα είναι ο «*ισοκράτης*» της «γκάιντας», θα τραγουδούν δηλ. με κλειστό στόμα με «μ μ μ …» τη νότα του ισοκρατήματος, ένας μαθητής θα είναι η «*γκαϊτα-νίτσα*», θα παίζει δηλαδή τη μελωδία σε ένα όργανο και δύο θα την τραγουδούν.

Οι νότες που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε είναι Ντο Μι Φα Σολ και ισοκράτημα η νότα Ντο.

Με βιολί σαντουροβιόλι

4. Θα ακούσετε 6 διαφορετικά αποσπάσματα. Σημειώστε με τικ (√) το όργανο που αναγνωρίζετε κάθε φορά:

	ΣΑΝΤΟΥΡΙ	ΚΑΝΟΝΑΚΙ	ΖΟΥΡΝΑΣ	ΚΛΑΡΙΝΟ	ΒΙΟΛΙ	ΝΤΑΟΥΛΙ
1						
2						
3						
4						
5						
6						

5. Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις και βρείτε την κρυμμένη λέξη στην ακροστιχίδα ακολουθώντας τους αριθμούς.

α. __ __ __ __ __ __[3.] __ __

β. __[2.] __ __ __ __ __

γ. __ __ __ __ __ __[6.] __ __ __ __

δ. __ __ __ __ __ __ __[4.] __ __ __

ε. __ __ __ __ __ __[5.] __ __

στ. __ __ __ __ __ __[1.] __

ζ. __ __ __ __ __ __[7.]

α. Παίζεται με πένες προσαρμοσμένες σε μεταλλικές δακτυλήθρες.

β. Συνοδεύει την τσαμπούνα στα νησιά.

γ. Είδος κινητών καβαλάρηδων στο κανονάκι.

δ. Έτσι λέγεται ο ζουρνατζής που παίζει τη μελωδία σε ένα σύνολο με δύο ζουρνάδες.

ε. Παίζεται με μπαγκέτες τυλιγμένες στην άκρη με μαλακό υλικό.

στ. Έχει τη μεγαλύτερη έκταση από όλα τα πνευστά.

ζ. Ένα από τα εξαρτήματα του ζουρνά.

Η κρυμμένη λέξη είναι: ______________________________

6. Ακούστε το τραγούδι «*Ο Όρλιγκας*» (τσάμικος) και συνοδέψτε με το διπλανό ρυθμικό σχήμα. Χωριστείτε σε δύο ομάδες: η μία ομάδα θα χτυπάει με ντέφι ή ξυλάκια το ρυθμικό σχήμα 1 και η άλλη με τύμπανα το 2.

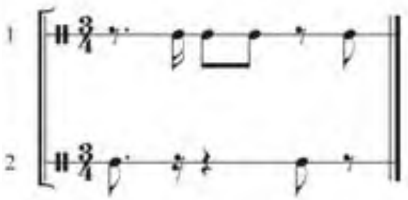

7. Φτιάξτε μια ομάδα παραδοσιακών κρουστών. Παίξτε το παρακάτω ρυθμικό σχήμα. Με στυλό στο δεξί χέρι χτυπήστε στο θρανίο το ρυθμικό σχήμα Α και με την παλάμη του αριστερού χεριού το Β.

Δουλέψτε κάθε χέρι ξεχωριστά και στο τέλος και τα δύο ταυτόχρονα.

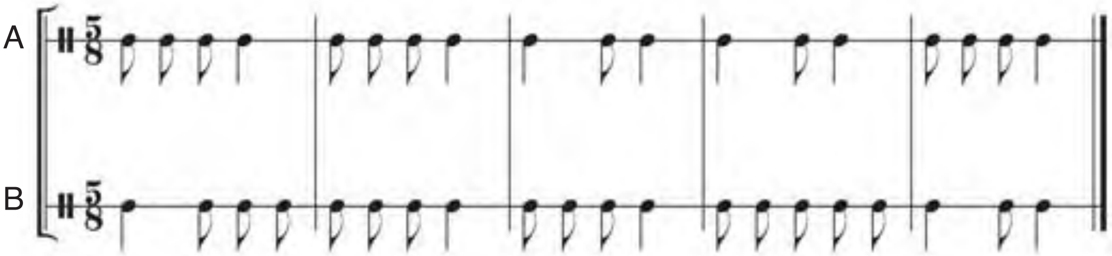

Για τον Έλληνα της υπαίθρου το νταούλι αποτελεί πολλές φορές το κύριο όργανο. Έτσι σε ορισμένες περιοχές, με τη λέξη «όργανα» εννοούσαν τα νταούλια π.χ. στην Ήπειρο «όργανο» σημαίνει μεγάλο τύμπανο, στη Σιάτιστα «όργανο» σημαίνει νταούλι.

8. Ακούστε μέρος από το «*Μοιρολόι*» του Τάσου Χαλκιά. Πρόκειται για έναν αυτοδίδακτο μουσικό, το παίξιμο του οποίου συγκλόνισε ακόμη και τον μεγάλο μουσικό της τζαζ Μπένι Γκούντμαν (Benny Goodman).

«Στο κλαρίνο του Χαλκιά βογκάει, τινάζεται, χαμογελάει, χορεύει η Ελλάδα»
Γιάννης Ρίτσος

«Όλη η ψυχή της πολυβασανισμένης Ρωμιοσύνης βρίσκεται στο κλαρίνο του»
Μίκης Θεοδωράκης

Διαθεματική εργασία:
Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Τεχνολογίας προσπαθήστε να κατασκευάσετε ένα σαντούρι.

Ζυγιές και Κομπανίες

1. Με τη βοήθεια του χάρτη να σημειώσετε δίπλα σε κάθε ένα από τα οργανικά συγκροτήματα που ακολουθούν την περιοχή που το συναντάμε.

Χάρτης Ελλάδος

ΟΡΓΑΝΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ
Λύρα – Τουμπί	
Γκάιντα – Νταχαρές	
Τσαμπούνα – Τουμπί	
Λύρα – Νταούλι	
Λύρα - Λαγούτο	

2. Ακούστε προσεχτικά τα ηχητικά παραδείγματα και σημειώστε τους συνδυασμούς των οργάνων με τη σειρά που εμφανίζονται.

Λύρα-Νταούλι
Βιολί-Λαγούτο
Ζουρνάδες-Νταούλι

Γκάιντα-Νταχαρές
Βιολί-Σαντούρι-Λαγούτο
Τσαμπούνα-Τουμπί

1	
2	
3	
4	
5	
6	

Ζυγιές και Κομπανίες

3. Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις και βρείτε την κρυμμένη λέξη στην ακροστιχίδα ακολουθώντας τους αριθμούς.

α. __ __ __8. __ __ __ __
β. __ __ __2. __ __
γ. __3. __ __ __ __ __ __
δ. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __
ε. __ __5. __ __ __ __ __
στ.__ __ __ __ __ __ __ __ __ __7. __
ζ. __ __ __ __4. __ __ __ __ __ __ __1. __
η. __ __ __6. __ __ __ __ __

α. Βασικό όργανο της *κομπανίας*.
β. Αυτό το όργανο αντικατέστησε τη λύρα και την τσαμπούνα.
γ. Στη ζυγιά «*βιολί-λαγούτο*», το βιολί παίζει τη …
δ. Το οργανικό συγκρότημα «*ζουρνάδες-νταούλι*», είναι χαρακτηριστικό της … Ελλάδας.
ε. Αυτό το όργανο αντικατέστησε στις αρχές του 20ου αι. τον ταμπουρά και το τουμπί.
στ. Η ζυγιά «*λύρα-νταούλι*» είναι συνδεδεμένη με πανάρχαια δρώμενα όπως τα ….
ζ. Τα όργανα της ζυγιάς έχουν κατά κανόνα … ηχόχρωμα.
η. Χρησιμοποιήθηκε ευρύτερα μετά τη μικρασιατική καταστροφή παίζοντας μελωδικό αλλά και συνοδευτικό ρόλο.

Η κρυμμένη λέξη είναι:____________________________________

4. Φτιάξτε τη δική σας «*κομπανία*». Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να αναπαράγετε το παρακάτω απόσπασμα του τραγουδιού «*Σού 'πα μάνα*» (Ανθολόγιο σελ. 49).
Χρησιμοποιείστε δύο μελωδικά όργανα (ένα για τη μελωδία, ένα για το ισοκράτημα, δηλ. τις νότες πάνω από το πεντάγραμμο) και δύο ρυθμικά τα οποία θα παίζουν το εξής ρυθμικό σχήμα για συνοδεία:

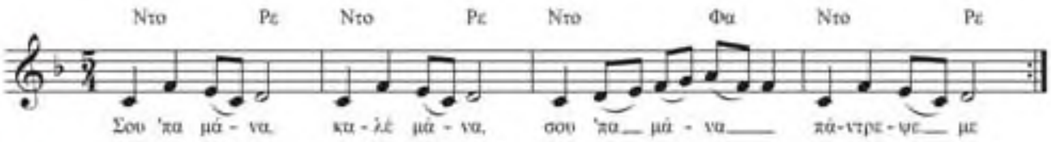

Επιλέξτε τον κατάλληλο τραγουδιστή και το κατάλληλο όνομα για την κομπανία σας και παίξτε το τραγούδι στην τάξη!

Τι έμαθα . . .

1. Βρείτε τις απαντήσεις στο σταυρόλεξο.

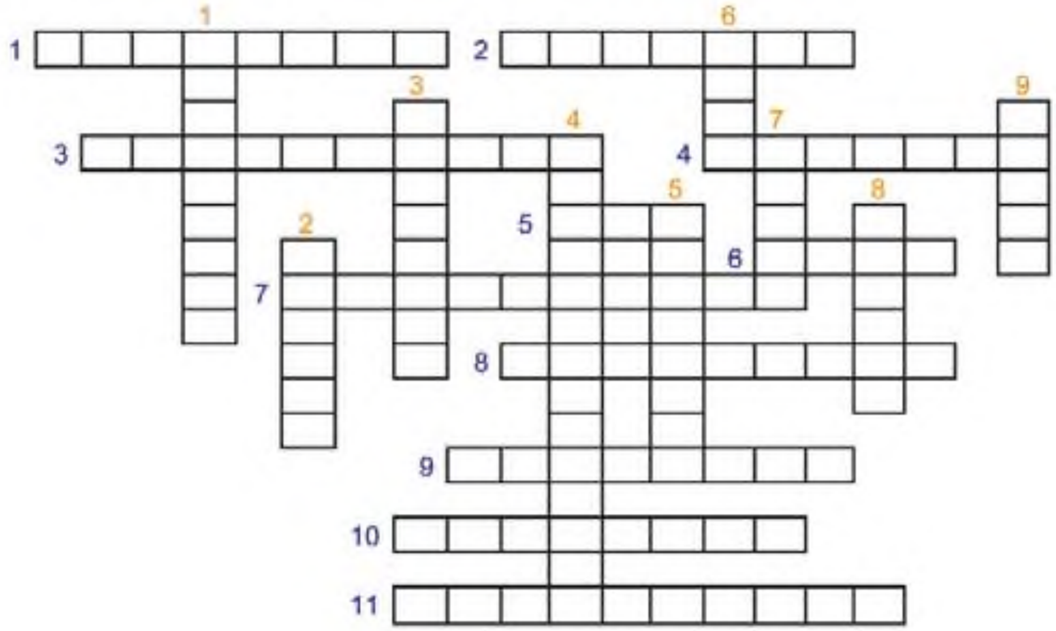

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή, χρησιμοποιείται ευρύτερα στον ελλαδικό χώρο (ανάστροφα).
2. Βασικό όργανο στη μουσική παράδοση της Ηπείρου.
3. Σε ορισμένες περιοχές της Ηπείρου, πολλά από τα τραγούδια είναι …
4. Κολλημένες μεταξύ τους, αποτελούν το ηχείο στο ούτι και το λαγούτο.
5. Ένας από τους δύο βασικούς χορούς των Ελλήνων του Πόντου.
6. Σε αυτό το όργανο οι εκτελεστές ερμηνεύουν ειδικότερα την ανατολική μουσική (ανάστροφα).
7. Χορευτικός ρυθμός που διασώθηκε από την αρχαία Ελλάδα.
8. Δύο μαζί και με νταούλι, παίζονται στην Ηπειρωτική Ελλάδα (ανάστροφα).
9. Συνοδεύει τη γκάιντα στην περιοχή της Μακεδονίας.
10. Βασικός χορός της Ρούμελης.
11. Έτσι λέγεται ο εκτελεστής του ζουρνά που κρατά το ίσο.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Όργανο που συνοδεύει την επτανησιακή καντάδα (ανάστροφα).
2. Έτσι λέγεται το μικρό νταούλι στα νησιά (ανάστροφα).
3. Είναι κατά βάση το ελληνικό δημοτικό τραγούδι (ανάστροφα).
4. Βασικό στοιχείο στις κρητικές «κοντυλιές».
5. Έτσι λέγεται το οργανικό συγκρότημα με κύριο όργανο το κλαρίνο.
6. Στην κρητική λύρα οι χορδές πιέζονται με αυτό (ανάστροφα).
7. Τόσες είναι οι χορδές στην κρητική και την ποντιακή λύρα.
8. Γνωστός πανελλήνιος χορός.
9. Βασικό εξάρτημα στην γκάιντα και την τσαμπούνα.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α′).

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδή-ποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.